

ÅRSSKRIFT 2015
LILLESKOLERNE
EN SAMMENSLUTNING
AF FRIE GRUNDSKOLER

Lilleskolerne
- en sammenslutning af frie grundskoler
Ny Kongensgade 10, 1
1472 København K

Telefon 4422 7920
Telefax 7020 2643

post@lilleskolerne.dk
www.lilleskolerne.dk

**MEDLEMSSKOLER
OVERSIGT
GEOGRAFISK**

JYLLAND OG FYN:

- 1) Brovandeskolen
- 2) Børnenes Friskole
- 3) Friskolen i Viborg
- 4) Galten Friskole + The International School of Jutland
- 5) Gudenåskolen
- 6) Kegnæs Friskole
- 7) Lilleskolen Odense
- 8) Norddjurs Friskole
- 9) Onsbjerg Lilleskole
- 10) Randers Lille Skole
- 11) Rynkeby Friskole
- 12) Sindal Privatskole
- 13) Skolen.com
- 14) Syddjurs Friskole
- 15) Aalborg Friskole
- 16) Århus Friskole

SJÆLLAND OG ØERNE:

- 17) Bregninge Bjergsted Friskole
- 18) Friskolen Østerlars
- 19) Hammer Frie Privatskole
- 20) Haslev Privatskole
- 21) Holbæk Lille Skole
- 22) Hundige Lille Skole
- 23) Højbo Friskole
- 24) Jersie Privatskole
- 25) Køge Lille Skole
- 26) Næstved Friskole
- 27) Reventlow Lille Skole
- 28) Ringsted Lilleskole
- 29) Roskilde Lille Skole
- 30) Rørvig Friskole
- 31) Sdr. Jernløse Lilleskole
- 32) Sofiehøj Friskole
- 33) Tybjerg Privatskole

KØBENHAVN OG NORDSJÆLLAND:

- 34) Albertslund Lille Skole
- 35) Amager Lille Skole
- 36) Bagsværd Friskole
- 37) Ballerup Ny Skole
- 38) Byens Skole
- 39) Børneuniversitet
- 40) Den Alternative Skole
- 41) Den dansk-franske Skole
- 42) Den Lille Skole
- 43) Den Lille Skole i København
- 44) Esrum Kostskole
- 45) Freinetskolen
- 46) Gribskov Skole
- 47) Halsnæs Lilleskole
- 48) Hareskovens Lilleskole
- 49) Havregården Lille Kost- og Dagskole
- 50) Helsingør Lille Skole
- 51) Hillerød Lille Skole
- 52) Humlebæk Lille Skole
- 53) Hørsholm Lille Skole
- 54) Nørrebro Lille Skole
- 55) Rudersdal Lilleskole
- 56) Ryparken Lille Skole
- 57) Skolen på Slotsvænget
- 58) Trekronergade Freinetskole
- 59) Ørestad Friskole
- 60) Østerbro Lilleskole

ÅRSSKRIFT 2015
LILLESKOLERNE
EN SAMMENSLUTNING
AF FRIE GRUNDSKOLER

Udgivet af

Lilleskolerne
- en sammenslutning af frie grundskoler
Ny Kongensgade 10, 1.
1472 København K

Tlf. 44227920
Fax 70202643

www.lilleskolerne.dk
post@lilleskolerne.dk

Redaktion og tilrettelæggelse

Maiken Illum Dalegaard
Jeanette Ebenhardt Veggerby
Peter Højgaard Pedersen (ansvarshavende)

Redaktionen er afsluttet den 20. februar 2015

Layout og grafik

Anne Yoon Nielsen

Foto

Jakob Carlsen

Oplag

2.700 eksemplarer
Februar 2015
ISSN 1604-5157

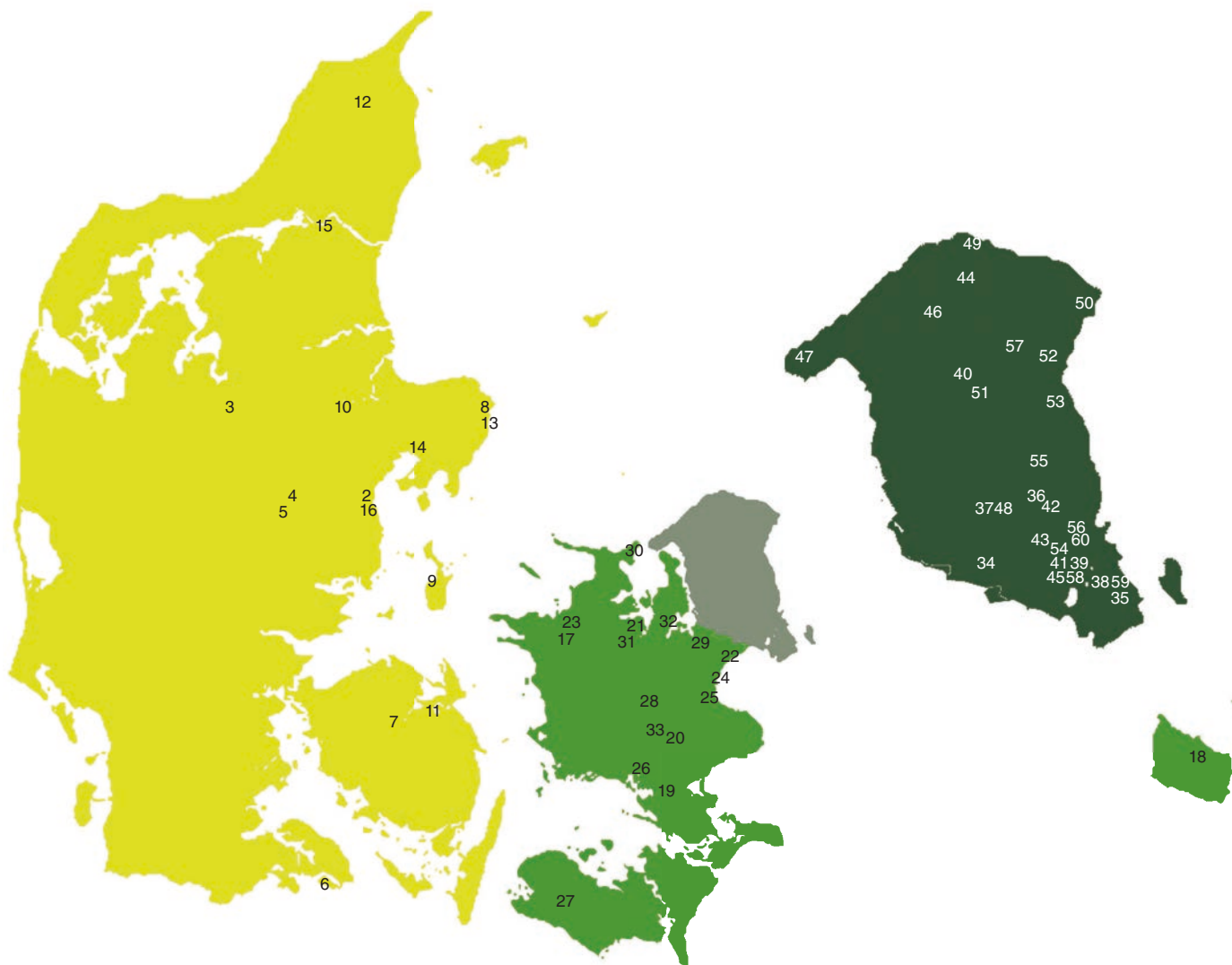
Tryk

Toptryk Grafisk

toptrykgrafisk

FORMANDENS VELKOMST

- S. 3 Kære lilleskolefolk
Af Søren Erhard Hansen

BESTYRELSENS BERETNING

- S. 5 Bestyrelsens beretning 2015
S. 7 Medlemsskoler - størrelse og elevtal
S. 10 Kurser og møder

REPRÆSENTANSKAB / LILLESKOLETRÆF

- S. 12 Dagsorden for Repræsentantskabsmøde 2015
S. 13 Program for Lilleskoletræf 2015

ÅRSREGNSKAB

- S. 15 Årsregnskab 2014

AKTIVITETER OG TILBUD

- S. 51 Aktiviteter og tilbud

TAL OM LILLESKOLERNE

- S. 56 Tal om Lilleskolerne i 2014

PORTRÆTTER OG DEBAT

- S. 16 Herfra hvor vi står - en portrætsamling
Står lilleskolerne med svaret på tidens konkurrencemotalitet? Journalist, Else Marie Andersen har spurgt en række en række fagfolk - børn og voksne - i og uden for lilleskolernes verden, hvilke udfordringer børn står i anno 2015, og hvad skolens opgave er i forlængelse deraf.
Mød Kulturminister Marianne Jelved, hjerneforsker Jens D. Mikkelsen, forfatter Emilie van Hauen, skoleleder Marie Ludvigsen, lærer Signe Kampmann, skoleleder Morten May, bestyrelsesformand Jan Grønborg, glaskunstner Rikke Bruzelius samt Pernille Cordam, Mikkel Henningsen og Michelle Jørgensen, Cecilie Tørring Christensen, elever på Hundige Lille Skole.

Herfra hvor vi står

- medlemmer af Lilleskolernes bestyrelse skriver:

Skal vi skabe skole på trods af eller i kraft af, Gitte Baaring Hansen

- På vej - alle er vi på vej... Børn, voksne, ja selv LS er på vej, John Eriksen - Vi lyver ikke for børn, Lotte Kamp - Det levende

ord, Mette Lisbjerg - Sådan nogen som os, Mia Hesselberg-Thomsen - Ræk ud i verden og bliv kulturstærk, Inger Kvist

Thomsen - Ræk ud i verden og bliv kulturstærk, Inger Kvist

KÆRE LILLESKOLEFOLK

Velkommen til Beretning 2015 - både bestyrelsens skriftlige årsberetning, foreningens årsregnskab, gennemgang af *Lilleskolernes* aktiviteter og tilbud, men ikke mindst en præsentation af medlemskolerne. Beretningen indeholder en serie portrætter, der rejser spørgsmålet, om *lilleskolerne* står med svaret på tidens konkurrencemæssige? Desuden indeholder beretningen indlæg fra medlemmerne af *Lilleskolernes* bestyrelse, som hver især, ud fra en personlig vinkel, tager fat i en aktuell problemstilling. Beretningen er en rapport over året der gik og samtidigt foreningens visitkort.

Lilleskolerne står i denne tid sammen med de andre frie grundskoler og hele folkeskolen midt i nogle af de største forandringer i mange år. Det politiske pres på den danske grundskole er enormt: Folkeskolereform, inklusion, kravet om at løfte de sociale udfordringer og – ikke mindst – den store fokusering på, at skolen er den institution, der om noget skal sikre den danske konkurrencestats overlevelse.

Men samtidig er der fremvoksende modstemmer i skoledebatten og andre og nye bud på ”den bedste skole i tiden”. Skolen er for børn – og dermed for deres engagerede forældre og deres dygtige

lærere. Det er i dette grundlæggende tilidsforhold, at den gode skole – og ikke mindst lilleskole – skabes.

Bestyrelsen har i årets løb arbejdet målrettet frem mod en ændring af foreningen. *Lilleskolerne* vil gerne være en af de markante bidragydere i den danske skoledebat fremover, og derfor lægger bestyrelsen på repræsentantskabet op til vedtægtsændringer, der i endnu højere grad kan sikre, at *Lilleskolerne* kan varetage denne opgave.

For i bestyrelsen mener vi, at de nye tider rejser nye og alvorlige spørgsmål til os som forening. Hvilke udfordringer skal vi som skolernes forening fokusere på?

Derfor har vi brug for en grundig debat på repræsentantskabet om centrale spørgsmål:

- Hvordan kan *Lilleskolerne* belyse og fremme udviklingen ude på medlemsskolerne?
- Hvad kan *lilleskolernes* særlige bidrag til samfundet være?
- Hvordan kan vi – i samarbejde med de andre skoleforeninger - sikre *lilleskolerne* bedre politisk indflydelse?
- Hvordan kan vi arbejde for, at skolernes frihed og sociale ansvar kan afbalanceres?

I tidens debat er der bekymrende kræfter og tendenser, men også grøde og forår. Den danske grundskole er for vigtig til at kunne overlades helt til politikerne. Hjælp os i *Lilleskolerne* med at se mulighederne og sæt ”den bedste skole i tiden” til diskussion på repræsentantskabet.

Venlig hilsen
Søren Erhard Hansen
Formand

BESTYRELSENS BERETNING 2015

Hvad skal børnene lære i skolen – og hvordan skal de lære? Det er vel de to grundlæggende spørgsmål i al pædagogisk skoleudvikling, for der skal læres meget i de mange timer, som danske børn i dag forventes at tilbringe i deres skole.

Aldrig før har der været så mange bud og overbud på hvad og hvordan, der skal læres: Politikere, medier, forskere, specialister, debattører, bloggere, almindelige skoleforældre, fagforeninger og kommunale forvaltninger har alle netop deres meninger og begrundelser med hensyn til, hvad skolen skal lære børnene.

Alle disse meningstilkendegivelser gør det tit besværligt at lave lilleskole – det gør det vanskeligt at orientere sig værdi- eller holdningsmæssigt. Men på mange måder er det godt og i sig selv et sundhedstegn i et demokratisk samfund, at vi diskuterer grundskolens indhold. Når vi taler om, hvad skolen skal, taler vi jo også om hele samfundets udvikling. Hvilken fremtid og hvilket samfund skal børnene vokse op i og til. Polariteten i debatten kan vel beskrives med forskellen: Skal

børnene vokse op til et allerede bestemt, statisk samfund, eller skal børnene være aktive medskabere af deres fremtid? Med andre ord: Skal skolen sikre, at børnene får de nødvendige kompetencer eller den nødvendige dannelse? Det pragmatiske lilleskolemenneske vil nok mene både og.

I sidste ende er det vigtige samfundsværdier – ikke den slags der hører hjemme i økonomiske kalkuler eller regneark, men den slags der hører hjemme i hele den menneskelige livsverden. *Lilleskolerne* har mange års erfaringer med at udvikle nye kompetencer hos børnene, men også at lære dem at være selvstændigt tænkende, innovative, selvberoende, iværksættende og socialt handlende mennesker.

Desværre har det herskende politiske skolesyn i Danmark i en årrække været markant præget af kompetencetænkningen. Skolerne skal øjensynligt hurtigst og billigst muligt bibringe børnene de nødvendige kompetencer, så de kan sikre den danske konkurrenceevne. Det er det, der er kernen i den herskende politiske dagsorden, men det er også det, der sta-

dig begrundes den modbevægelse og de alternative syn på skole og børn, som de mange *lilleskoler* repræsenterer og laver skole på – hver dag.

Det kræver mod, holdninger, visioner og handlekraft at holde lilleskole – også i politisk modvind.

Folkeskolereformen har varslet et fagligt løft, der også kommer til at gælde lilleskolerne, der jo skal ”stå mål” med folkeskolen. I *Lilleskolerne* er vi meget opmærksomme på, at det ikke kommer til at betyde indskrænkninger i skolernes undervisningsfrihed. For i den omsiggribende tendens til at fokusere på detaljebeskrivelserne i mål, delmål og metoder ligger faren for at miste overblikket og turde stille de helt grundlæggende spørgsmål: *Hvad skal børnene lære i skolen – og hvordan skal de lære?*

Der er stadig brug for *lilleskolernes* modstemmende holdninger og undersøgende pædagogiske praksis til at stille de grundlæggende pædagogiske spørgsmål – og prøve at besvare dem.

Økonomien og rammerne

De økonomiske udfordringer er ikke overstået: Statstilskuddet er faldet markant i løbet af flere års nedgang i koblingsprocenten fra 75 til 71% – en reel nedgang på mellem 2.500 og 3.000 kr. om året pr. elev. På trods af løfter fra regeringspartierne inden valget, er koblingsprocenten ikke blevet sat op, og der er intet, der tyder på, at det vil ske i nærmeste fremtid. Det har kunnet mærkes ude på skolerne, hvor tendensen er klar. Forældrebetalingen stiger kraftigt, og flere skoler oplever, at de nu har nået loftet, hvis skolen fortsat skal være et tilbud til børn fra socialt forskellige baggrunde. Mange familier oplever stadig økonomiske udfordringer i kølvandet på den økonomiske krise.

Det er i sidste øjeblik. Koblingsprocenten skal op, hvis ikke de frie grundskoler skal ende som et eksklusivt alternativ for de ressourcerstærke forældre, og hvis vi på de frie skoler skal hjælpe med at modarbejde den stigende sociale ulighed og skabe muligheder for social mønstrebrydning!

Den næste udfordring kommer til august 2015, hvor overgangsordningen i forbindelse med udfasningen af det gamle specialundervisningstilskud stopper. Selvom de lilleskoler, der har mistet mange penge, har haft tre år til at tilpasse deres økonomi, kan det mærkes efter sommerferien, og flere skoler står overfor at afskedige dygtige og afholdte lærere alene af den grund.

I 2016 kan vi yderligere forvente, at de besparelser, der har været i folkeskolen i forbindelse med lockouten, vil slå igennem som et lavere beregningsgrundlag for tilskuddet for dette år. Dette til trods for, at mange skoler har tilbudt erstatningsundervisning i perioden efter lockouten. Alt i alt er *lilleskolerne* - og de andre frie skoler - under et stort økonomisk pres, og på mange skoler er man nået ind til benet i forhold til, hvad der kan spares på eller effektiviseres. Mange steder oplever man, at kerneydelsen i form af det nødvendige minimumstimetal er truet.

Det sociale ansvar

Skoleforeningerne arbejder i fællesskab på at få bedre tilskudsvilkår, men det har ikke været nemt, da det hidtil har været vanskeligt at blive enige om en fælles langsigtet strategi på området.

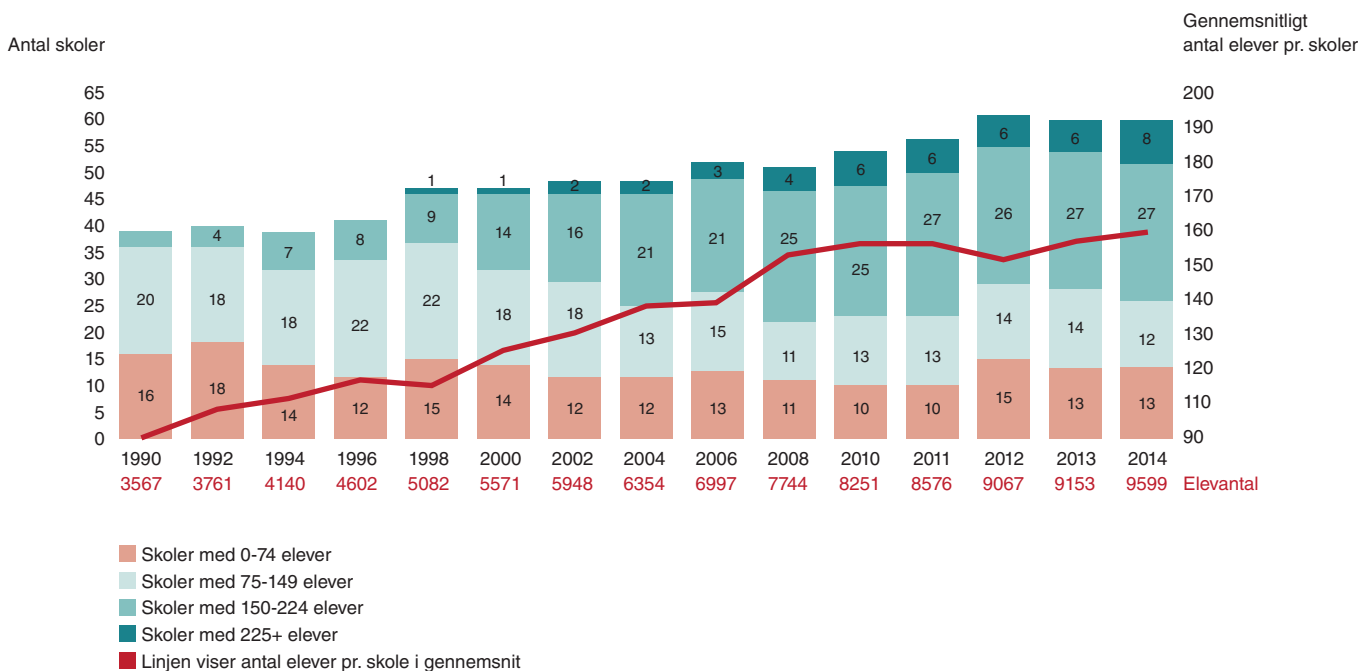
I *Lilleskolerne* har vi det synspunkt, at hvis vi skal gøre os håb om at få flere penge til de frie skoler, skal vi samtidig kunne begrunde vores samfundsmæssige værdi – ikke mindst i forhold til den uddannelsesmæssige og sociale dagsorden. Det første er nemmere end det andet, da både offentlighed, politikere og – ikke mindst – forældre giver udtryk for, at de frie skoler i højere grad ”leverer varen” end folkeskolen. En tendens der synes at vokse, efterhånden som problemerne med at implementere den nye folkeskole-reform bliver tydeligere og tydeligere.

Til gengæld er der en hårdnakket og udbredt opfattelse af, at de frie skoler ikke løfter deres del af det sociale ansvar. En opfattelse der næsten dagligt kommer til udtryk i medierne – oftest på et følelsesladet og misforstået grundlag – men også en opfattelse, som vi møder på tværs af

MEDLEMSSKOLER

Størrelse og elevtal

de politiske partier. Der er politiske kræfter i gang, der vil koble det sociale ansvar direkte til skolernes tilskud.

Diskussionen om det sociale ansvar er kompleks - for skolerne, men også for politikerne - og den flytter sig hele tiden. Taler vi om forskellen på rige og fattige, om specialundervisning, om særligt udsatte og skrøbelige børn, om unge indvandrerdrengene eller særlige problemer i storbyerne?

Danmark er på en række områder ved at blive et mere ulige samfund – det viser undersøgelser – og det er vigtigt, at vi som skoleforening og *lilleskoler* har en holdning til dette. I *Lilleskolerne* vil vi gerne være med til at bekæmpe ulighederne, men mener ikke, at det sociale ansvar kun er skolernes. Er uligheden ikke også udtryk for en regionspolitik, en erhvervs politik og en boligpolitik, der deler Danmark op i rige og fattige områder? Er uligheden ikke også udtryk for en familie- og socialpolitik?

Det er desværre en gammel vane i dansk politik at pålægge grundskolen hovedansvaret for de sociale skævheder

– en vane der også har bredt sig til tidens debattører.

Når det er sagt; *Lilleskolerne* og de andre frie skoler skal løfte - ikke hovedansvaret – men vores del af det sociale ansvar. Ikke kun som samlet sektor, men helt ude på den enkelte frie skole. Det gør *lilleskolerne* i høj grad på en række områder, og det er der politisk respekt om. Udfordringen er at få alle frie skoler til at gøre det – ikke nødvendigvis på samme måde, men med samme respekt for, at vi skal løfte en samfundsmæssig opgave.

Friheden i vores skoleformer er bundet op på vores sociale ansvarlighed – og desværre er der enkelte frie skoler, der kører på frihjul og kun påberåber sig retten til det første, nemlig friheden og glemmer det sidste, ansvaret.

Specialundervisningen

Den nye specialundervisningslov er færdig og træder i kraft i 2016. *Lilleskolerne* har haft en plads i udvalgsarbejdet og loven har der været fælles opbakning til blandt alle skoleforeningerne. Ændringerne er primært juridiske og administra-

tive og betyder, at skolerne ikke længere skal søge om tilskud, men anmelde specialundervisningselever. Samtidig er der lagt rammer for, at tilskuddet på skolens første specialundervisningselever vægtes højere, hvilket skal sikre en større budgetsikkerhed.

Den økonomiske konsekvens af den nye lov er i høj grad op til skoleforeningerne at bestemme. Det kræver, at der stadig er en fælles vilje til at afsnøre en tilstrækkelig stor, samlet pulje af tilskudsmidlerne til specialundervisningen. I forbindelse med foreningernes indstilling for 2015 var der uenighed mellem foreningerne om puljens størrelse. For *Lilleskolerne* er det vitalt, at der afsnøres så mange penge, at de skoler, der har specialundervisningseleverne, også oplever, at de kan imødekomme de behov, der er. Det betyder, at vi arbejder på en væsentlig forøgelse af taksterne – gerne op til 75% af de faktiske udgifter - og at den samlede afsnøring må tilpasses efter dette.

Sidste år skrev vi i beretningen: ”Hvis ikke skolernes muligheder for at kunne have børn med særlige forudsætninger

forbedres, er der fare for, at skolerne afviser børn og forældre. Det vil være endnu et argument for de frie grundskolers modstandere i forhold til, om skolerne løfter det sociale ansvar, eller i stedet vælger at afvise elever med særlige behov, og sorterer børnene i døren efter faglige kvalifikationer og vanskeligheder.” Desværre ved vi nu, at det er blevet virkelighed. Skolerne – også *lilleskolerne* – er nødt til at afvise flere børn, og vores modstandere bliver styrket i argumentationen om vores manglende sociale ansvarlighed.

Lilleskolerne er også med i udvalgsarbejdet, der skal evaluere inklusionen på vores område, herunder hvordan de børn med et specialundervisningsbehov under 9 ugentlige timer, der jo tidligere fik støtte, nu bliver inkluderet i den almindelige undervisning. Det er allerede nu klart for os, at den gamle specialundervisningsordning, hvor elever der havde mindre behov også fik tilskud, i virkeligheden gav mulighed for, at elever med sammensatte, sociale og undervisningsmæssige behov også kunne få støtte. I den nuværende ordning, hvor der jo skal dokumenteres et ugentlig behov over 9 timer, er det udelukkende elever med veldokumenterede diagnoser, der opnår støtte. Dermed er der forsvundet en social ”nødventil” for skolerne både økonomisk og pædagogisk.

Det er blandt andet fraværet af denne mulighed for skolerne, der har fået *Lilleskolerne* til at tage diskussionen om sociale taxametre op med undervisningsministeren. En diskussion om hvorvidt der skal gives større tilskud til skoler der, med afsæt i elevernes sociale udfordringer, faktisk løfter en større opgave. Diskussionen er vanskelig, da den udover at skulle definere, hvad sociale taxametre kunne være,

også skal kunne vinde gehør i ministeriet, ude på skolerne og ikke mindst blandt skoleforeningerne.

Foreningerne

Skoleforeningerne har, i disse år, to store udfordringer i den grundlæggende kamp for undervisningsfriheden, som de frie grundskoler jo bygger på: At sikre nogle ordentlige økonomiske rammer for skolerne og via en stærk kommunikationsplatform at sikre, at vi har politisk legitimitet – både på Christianborg og i offentligheden. For *Lilleskolerne* indebærer det sidste, at skoleforeningerne til sammen blandt andet kan svare på de spørgsmål og udfordringer omkring det sociale ansvar, vi tidligere har nævnt.

Alle skoleforeningerne er enige om, at der skal arbejdes for bedre økonomiske rammer, men der er uenighed om, hvordan pengene skal fordeles mellem skolerne. Efterhånden er der også en vis enighed om, at der i højere grad skal kommunikeres fælles. Sidste års kampagne i forbindelse med Åben Skole, hvor over 200 skoler deltog, og foreningernes samlede deltagelse i Folkemødet var begge gode og nyttige eksempler på, at vi kan noget sammen.

Det næste skridt er, at skoleforeningerne snarest sætter sig sammen og får udarbejdet en fælles politisk og kommunikationsmæssig strategi. Med andre ord: Hvad kan vi blive enige om, og hvordan kan vi kommunikere det fælles?

Fremtid med Dansk Friskoleforening

Efter *Lilleskolerne*’s mening er der lang vej endnu, før skoleforeningerne bliver tilstrækkeligt enige og slagkraftige til at sikre en bedre økonomi og større legitimitet

for skolerne. Vi har også måtte erkende, at vi som en lille forening med begrænsede ressourcer, ikke kan varetage *lilleskolerne*’s politiske interesser alene. Moderne politisk interessevaretagelse kræver mange kræfter og kompetencer hos både formandskab, bestyrelse og sekretariat. Der skal udarbejdes baggrundsmateriale, analyser, oplæg, artikler og pressemateriale, og der skal bruges rigtig mange ressourcer på at mødes med politikere, debattører, embedsmænd og skolefolk.

Lilleskolerne’s bestyrelse har på denne baggrund erkendt, at det ikke er muligt at leve op til samtlige af de formål, der fremgår af foreningens vedtægter – derfor skal vedtægterne ændres, og det skal sikres, at de opgaver der ligger i formålet, fortsat løses for og på vegne af medlemmerne!

Derfor har det været naturligt for *Lilleskolerne*’s bestyrelse, i forlængelse af det nyligt etablerede sekretariatsamarbejde med Dansk Friskoleforening, at undersøge om der også kunne være grundlag for et politisk samarbejde mellem de to foreninger. Bestyrelserne i de to foreninger har efter sommerferien mødtes i stor åbenhed og med fælles ønske om at finde hinanden. En fælles styringsgruppe har undervejs arbejdet med, hvordan et sådant foreningssamarbejde kunne fungere i praksis. Fokus har hele tiden været, hvordan vi kunne sikre medlemsskolerne politiske interessevaretagelse bedst.

Resultatet af bestyrelsens arbejde er en indstilling til repræsentantskabet om, at *Lilleskolerne* fremover skal fortsætte som en uafhængig skoleforening – gerne kaldet *Lilleskolerne*’s Sammenslutning – der dog ikke længere vil repræsentere *lilleskolerne* politisk. Sammenslutningen vil

fortsat have sine egne vedtægter, sin egen bestyrelse, sin egen medarbejder og sin egen økonomi.

Den politiske repræsentation sikres ved, at medlemsskolerne samtidigt er medlemmer hos Dansk Friskoleforening, hvor den enkelte lilleskole får samme direkte indflydelse som de andre medlemmer af denne forening. Dette dobbelt-medlemsskab vil sikre, at *Lilleskolerne/Lilleskolernes Sammenslutning* fremover stadig – og forhåbentlig endnu bedre – vil kunne tilbyde og udvikle de nuværende skoleorienterede aktiviteter, som ledermøder og –træf, regionsmøder, lilleskolent, understøttelse af netværk m.m.

Det er målet, at det sammenlagte kontingent for dobbeltmedlemsskabet for den enkelte skole vil ligge på samme niveau som det nuværende kontingent i *Lilleskolerne*.

Det har været vigtigt for bestyrelsen i arbejdet med dette vigtige forslag at holde en tæt dialog med medlemsskolerne. Udover en foreløbig debat i forbindelse med efterårets ledertræf, har bestyrelsen i skrivende stund inviteret skoleledere og bestyrelser til henholdsvis et lederinternat og til regionsmøder inden repræsentantskabet, udelukkende med henblik på at diskutere dette forslag.

Lilleskolernes Sammenslutning fremover

Hvad vil det sige at være lilleskole? Det er vel et naturligt spørgsmål at stille ind imellem – både i foreningens bestyrelse, og ude på skolerne. Begge steder er der sikkert rigtig mange svar. Derfor har bestyrelsen genoptaget opgaven med at prøve at beskrive en række karakteristika ved *lilleskolerne*, ikke som kriterier eller

dogmer, men som et forsøg på at beskrive nogle fællestræk i den mangfoldighed og diversitet der er blandt *lilleskolerne*. Bestyrelsen mener og håber på, at Lilleskolernes Sammenslutnings kerneopgave fremover skal være understøttelsen og udfordringen af skoleformen og de enkelte lilleskolars pædagogiske og ledelsesmæssige arbejde. Det kræver et stærkt medlemsengagement – både i sammenslutningens liv, men også ude på skolerne og i netværkene, så det skal styrkes.

Lilleskolerne og lærerne

Man kan anlægge mange sameksisterende synsvinkler på en lilleskole, blandt andet skolen som arbejdsplads, som pædagogisk institution, som dannelsesfællesskab og som skolekultur.

Under konflikten i maj 2013 og i omstillingen til den nye arbejdstid i løbet af 2014 har der været fokus på skolen som arbejdsplads; lærerne som lønmodtagere overfor ledelser og bestyrelser som arbejdsgivere – også på *lilleskolerne*. En ny forståelse af rollerne og rammerne har mange steder været nødvendig, og på nogle lilleskoler har det været konfliktfyldt, samtidig med at lærernes dobbelte loyalitet overfor deres skole og deres fagforening har været sat under pres.

Alligevel mener vi, at det er lykkedes *lilleskolerne* at finde netop de lokale måder at tilrettelægge arbejdet på, som lokalt opleves meningsfuldt og nyttigt. Der er heller ikke tvivl om, at folkeskolen overordnet, med få kommunale undtagelser, har haft meget svært ved opgaven. En af grundene til at det er lykket ude på *lilleskolerne*, er at både lærere, ledere og bestyrelser er klar over, at skolen ikke kun er en arbejdsplads, men også et pædagogisk,

holdningsmæssigt og kulturelt fællesskab, hvor det gerne skulle give mening og glæde at gå på arbejde eller gå i skole. *Lilleskolerne* har en stor opgave – både sammen og hver for sig – i at udvikle og beskrive den lærerprofession og –rolle, der kan agere i fremtidens skole. En opgave som vi meget gerne vil påtage os i den fremtidige sammenslutning i samarbejde med lærernes fagforening, FSL.

Ledelses- og bestyrelsesudvikling

Ledelses- og bestyrelsesrollen på *lilleskolerne* er kompleks og udvikler sig med tiden.

Ledelsernes – lilleskoleledernes og lilleskolebestyrelsernes – muligheder for at lave den bedst mulige skole lokalt, er omdrejningspunktet både i den nuværende forening og i vores bud for den kommende. Vi har igennem mange år i *Lilleskolerne* udviklet en god og efterspurgt praksis, blandt andet i form af årligt tilbagevendende ledermøder, ledertræf, bestyrelsestræf og regionsmøder. I de foreløbne år, har der været et stort fremmøde på den møderække, der har omhandlet OK-13, og det er vores indtryk, at netop udvekslingen af ideer og erfaringer på disse møder har været til stor nytte ude på skolerne.

Men de sidste år har vist, at der stadig er større efterspørgsel efter foreningen til møder ude på de enkelte lilleskoler, i for eksempel en samtale med skoleleder og bestyrelsesformand, på et bestyrelsesmøde eller et strategiseminar. Udover hvad skolerne forhåbentlig får ud af vores tilstedeværelse, er det nyttigt for bestyrelsen at lære skolerne nærmere at kende. Det er vores indtryk, at der er et stort behov for skolernes ledelser og bestyrelser i at mø-

355 KURSISTER PÅ 9 KURSER OG MØDER

KURSUSNAVN

Ledertræf 2014
Fyraftensmøde, Jylland - Godt i gang - hvor kan vi rykke?
Fyraftensmøde, Kbh. - Godt i gang - hvor kan vi rykke?
Ledermøde - døgnworkshop
Lilleskoletræf & Repræsentantskab 2014
Intro for nyvalgte bestyrelsesmedlemmer, Sjælland
Inklusionstræf 2014
Kursus for administrativt personale 2014

I alt

Antal deltagere

71
12
31
58
87
28
40
28

Fra antal skoler

36
6
17
38
24
15
20
25

355

des med andre – ikke bare fra foreningen, men også fra andre skoler. Det kan være i form af målrettede kurser mod en lille gruppe skoleledere, fælles bestyrelsesmøder mellem to skoler, de allerede eksisterende ledernetværk, inspirationsmøder mellem bestyrelsesformænd og meget andet. Alt sammen noget vi håber at kunne styrke fremover.

Lilleskolen som fællesskab

Hillary Clintons berømte vending: ”It takes a village to raise a child” kan med lidt god vilje indholdsmæssigt oversættes til ”det kræver et nært fællesskab at opfostre/danne et barn”. Det kan alle vist nikke til. Det der er den politiske og skolepolitiske diskussion er, hvad vi forstår ved et legitimt fællesskab.

Det er en markant og fattig opfattelse hos en del debattører og politikere – både i og udenfor regeringen – at der kun er ét legitimt fællesskab i skolesammenhæng: Det store Samfundsfællesskab. I den forståelse bliver det skolens opgave at opdrage og danne barnet til senere, som voksen at kunne deltage som borger i en demokratisk stat.

Der er ikke noget galt i denne forståelse. Den er blot mangelfuld – og fatal!

For i sin yderste konsekvens vil det betyde, at ethvert lokalt fællesskab der har afvigende eller alternative synspunkter – religiøst, politisk, kulturelt - ses som en dannelsesmæssig trussel i det store samfundsfællesskab og ikke som en berigelse.

I stedet må vi forstå, at barnet dannes socialt ved allerede at deltage i det nære fællesskab – nemlig lilleskolen eller hvilken skole, det nu måtte gå på. En social dannelse, der har svære kår uden det nære fællesskab og som i skoleverden i disse år, stadig bliver sværere at se i forbindelse

med økonomisk begrundede skolesammenlægninger, superinstitutioner og centrale skolecentre. De børn, der mangler denne grundlæggende mulighed for at blive dannet i et socialt nært skolefællesskab, vil have svært ved at blive en del af det store samfund. Det er det, den politiske debat overser, men som er indlysende for forældrene på *lilleskolerne* og de andre frie skoler.

Skolen er altså ikke et kun et middel til at erhverve sociale kompetencer – (lille-) skolen er allerede et sted, børnene indgår i et forpligtende fællesskab. I børnelivet, det sted man oven i købet tilbringer flest vågne timer i en periode på 10 år. Derfor er lilleskolen først og fremmest et forpligtende og dannende fællesskab for børn.

Lilleskolernes og mange andre frie skolars evner og vilje til at insistere på skolen som et forpligtende, værdibaseret – og forhåbentligt ikke-ekskluderende – fællesskab er nøglen til at forstå, hvorfor der stadig er brug for os lilleskoler og hvorfor det lykkes hvert år – det med, at skolen er for børn.

Tak for samarbejdet

Som det forhåbentligt fremgår tydeligt af denne beretning, tillægger vi i *Lilleskolernes* bestyrelse samarbejdet med skoleforeningerne og de faglige organisationer stor betydning. Overalt hvor vi kommer frem, møder vi engagement og ordentlighed. Især er vi glade for den gode tone og konstruktive ånd mellem skoleforeningerne, hvor samarbejdet fortsat er inde i en god udvikling, der både skaber resultater og peger fremad. Derfor retter vi i år en særlig tak til kollegerne i de andre foreninger for samarbejdet om kampen for skole- og undervisningsfriheden og for at sikre gode og rimelige vilkår for skolerne.

Tak til grundskoleforeningerne: Danmarks Privatskoleforening, Dansk Friskoleforening, Deutscher Schul- und Sprachverein, Foreningen af Katolske Skoler, Foreningen af Kristne Friskoler samt Private Gymnasier og Studenterkurser – og tak til Efterskoleforeningen og Frie Fagskoler.

Tak for godt samarbejde i årets løb til Frie Skolers Lærerforening, Frie Skolers Ledere, BUPL, 3F og HK. Tak til medarbejderne i Fordelingssekretariatet og ikke mindst en tak til medarbejderne i ministeriet og styrelser. Tak for samarbejdet med den Frie Lærerskole og i Det Internationale Råd.

En særlig tak til de mange politikere, der engagerer sig i de frie grundskoler og lytter til vores synspunkter.

Og en særlig tak til medarbejderne på sekretariatet – både *lilleskolernes* egne folk og til Friskolernes Hus, der hver dag yder højprofessionel service til både medlemskoler og bestyrelsen.

En skoleforeningsbestyrelse som *Lilleskolernes* skal repræsentere medlemsskolerne, men skal også varetage foreningens drift og udvikling. Det kræver selvfølgelig de rette kompetencer, men også indsigt, holdninger, diskussioner og beslutningskraft. Arbejdet i *Lilleskolernes* bestyrelse i år har været fordelt og har trukket på alle medlemmernes frivillige ressourcer og engagement – det er dette engagement, der driver foreningen, men det bygger på de dedikerede lilleskolefolk ude på skolerne. Uden jer ville det ikke give mening.

BESTYRELSEN

Søren Erhard Hansen
Formand

DAGSORDEN FOR REPRÆSENTANT- SKABSMØDE 2015

Ordinært Repræsentantskabsmøde den 24. april 2015 på Kobæk Strand Konferencecenter

Dagsorden for Repræsentantskabsmøde 2015

Ifølge vedtægterne. Bestyrelsen foreslår, at punkt 5 behandles før punkt 4.

- 1. Valg af ordstyrer og referent**
- 2. Beretning fra bestyrelse og udvalg**
Formanden aflægger bestyrelsens mundtlige beretning.
Beretning findes på side 5.
- 3. Regnskab for 2014 forelægges til godkendelse**
Yderligere regnskabsoplysninger fremsendes til deltagerne og medlemsskolerne. (Se side 14-15.)
- 4. Budget for indeværende år (2015) og kommende regnskabsår (2016), samt forslag til kontingent for 2016 fremlægges til godkendelse**
Yderligere budgetoplysninger fremsendes til deltagerne og medlemsskolerne.
Bestyrelsen foreslår, at kontingentsatserne for 2016 er uændret i forhold til 2015, dog således at skillelinjen mellem høj og lav sats flyttes fra 200 elever til 220 elever.

Grundbeløb pr. skole	4.000 kr.
Elevtakst for de første 220 elever	280 kr.
Elevtakst for efterfølgende elever	130 kr.
- 5. Behandling af indkomne forslag**
Bestyrelsen fremsætter forslag til vedtægtsændringer. Såfremt forslaget vedtages, vil der blive indkaldt til ekstraordinært repræsentantskabsmøde den 30. maj, hvor det vedtagne forslag fremsættes til endelig godkendelse. Forslaget fremsendes til deltagerne og medlemsskolerne.
Forslag, der ønskes behandlet på Repræsentantskabsmødet, skal være bestyrelsen i hænde senest den 16. april 2015.
- 6. Valg af bestyrelse og revisor**
  - a) Bestyrelsen:
Der skal vælges 3 bestyrelsesmedlemmer samt 2 suppleanter.
  - b) Revisor:
Valg af revisor
- 7. Eventuelt**
Yderligere information
Medlemsskolerne og deltagerne i Repræsentantskabsmødet vil modtage nærmere information om dagsordenens punkter, herunder årsregnskab 2014, bestyrelsens forslag til vedtægtsændringer, budget og kontingent samt om opstillede kandidater til bestyrelsen.

PROGRAM FOR LILLESKOLETRÆF 2015

Fredag den 24. april

- 12.30: Ankomst og sandwich**
på Kobæk Strand Konferencecenter i Skælskør
- 13.30: Velkomst**
- Repræsentantskabsmøde 2015**
- 17.30: Repræsentantskabsmødet afsluttes**
- 18.30: Musikalsk underholdning**
- 19.30: Middag, samvær og festligheder**

Lørdag den 25. april

- 8.00: Morgenmad**
- 9.00: Hvor står vi? – Nutidsanalyse herfra hvor vi står**
Foredrag ved Rune Lykkeberg, kulturredaktør og forfatter.
- 10.30: Stå fast – afvikling af udviklingstvungen?**
Foredrag ved Svend Brinkmann, professor i almen psykologi og kvalitativ metode.
- 12.00: Matiné – koncert med Niels Skousen Band**
med et glas og lidt at spise
- 13.00: Tak for i år**

RESULTATOPGØRELSE 1. JAN. - 31. DEC. 2014

	2014 Kr.	2013 t.kr.
Kontingenter	2.692.930	2.593
Tilskud fra Tips og Lotto midlerne	95.886	96
Tilskud til kursusvirksomhed	414.517	408
Indtægter i alt	3.203.333	3.097
Personaleomkostninger	1.687.297	1.857
Møder og rejser	435.848	325
Kurser og information	175.099	224
Administration	398.990	378
Husleje, el og varme	296.281	287
Udgifter i alt	2.993.515	3.071
Ordinært resultat før afskrivninger	209.818	26
Afskrivninger	60.099	0
Resultat før finansielle poster	149.719	26
Renteindtægter og udbytter	31.664	35
Kursgevinster / (tab)	-10.930	-5
Renteomkostninger	0	-2
Finansielle poster i alt	20.734	28
Årets resultat	170.453	54
Forslag til resultatdisponering:	170.453	54
Overført til næste år		

ÅRSREGNSKAB 2014

BALANCE PR. 31. DEC. 2014

AKTIVER	2014	2013
	Kr.	t.kr.
It-udstyr	120.197	0
Materielle anlægsaktiver	120.197	0
Andelsbevis (EDB Brugsen)	5.500	6
Andelsbevis (Fælleskassen)	2.000	2
Huslejedepositum	84.001	80
Andre værdipapirer og kapitalandele	305.143	414
Finansielle anlægsaktiver	396.644	502
Anlægsaktiver	516.841	502
Andre tilgodehavender	15.046	139
Periodeafgrænsningsposter	58.981	54
Tilgodehavender	74.027	193
Likvide beholdninger	854.649	560
Omsætningsaktiver	924.376	753
Aktiver	1.441.217	1.255

PASSIVER	2014	2013t.
	kr.	kr.
Egenkapital primo	521.938	468
Overført af årets resultat	170.453	54
Egenkapital	692.391	522
Organisationsfonden	258.310	258
Hensatte forpligtelser	258.310	258
Forudbetalinger	169.175	169
Anden gæld	181.462	173
Feriepengeforpligtelse	139.879	133
Kortfristede gældsforpligtelser	490.516	475
Passiver	1.441.217	1.255

Herfra hvor vi står

- En portrætsamling

Står lilleskolerne med svaret på tidens konkurrencementalitet?

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Står lilleskolerne med det menneskesyn og de værdier, der skal danne modvind til den konkurrencestorm, der blæser hen over Danmark, og som er på vej til at gøre vores medmennesker til konkurrenter?

I Politikens kronikker i januar 2015 har de intellektuelle diskuteret, om vi er ved at miste os selv i overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat.

Inspireret af tidens trend har vi spurgt en række fagfolk – børn og voksne – i og uden for lilleskolernes verden, hvilke udfordringer børn står i anno 2015, og hvad skolens opgave er i forlængelse deraf.

Oprøret mod konkurrencestatens menneskesyn fylder meget i svarene.

Mest markant udtrykt i - den nu forhenværende folkeskoleleder - Morten Mays skifte til et lederjob på en lilleskole. Jobskiftet er udtryk for en protest mod det læringsbegreb, der styrer den danske folkeskole, og som med hans ord "gør børn til soldater i konkurrencestatens hær".

Husk den demokratiske dannelse

Selv kulturminister Marianne Jelved medgiver, at lærere må vende det døve øre til regering og kommunalbestyrelse, hvis deres budskaber bliver for meget.

"Så må man som lærer trække på skulderen, vende sig om mod de børn, man har ansvaret for - og tage hånd om dem og deres trivsel", som Marianne Jelved diplomatisk udtrykker det. Hun mere end antyder, at skoler ikke kun skal have fokus på fagfaglighed, men også skal lære børn demokratisk dannelse. Eller som præst og bestyrelsesformand Jan Grønborg udtrykker det:

"Der er brug for, at man ikke bare er sig selv nærmest. Børn skal være etiske individer, som har empati og blik for hinanden og for fællesskabet".

Respekten for andres holdning

De medmenneskelige værdier går også igen fra lilleskoleledere og elever. Udtrykt med elev Cecilie Christiansens ord: "Respekten for den andens holdning er meget vigtig at lære, fordi vi lever i en global verden, hvor alle er dybt forskellige".

Så måske har lilleskolerne fat i den lange ende, når lilleskoleledere som Marie Ludvigsen står fast på, at det ikke er de fagfaglige skematimer, der er vigtigst.

"Skolens opgave er også at støtte børn i deres forskellighed, så de forankres i deres egen kerne og kan navigere ud fra den, for vi kender ikke fremtidens udfordringer", som hun siger.

Er lilleskolen igen frontløber?

Lilleskolelederne oplever en massiv vind blæse fra forældre, som er utrygge ved, om deres børn nu lærer nok. Og hvorfor skal børn lære at gøre rent på toilettet, som en far en dag spurgte lederen af Århus Friskole.

"Er det ikke ulækkert?", spurgte han. "Jo, men man tisser ikke ved siden af, når man selv skal gøre rent på toilettet. Det siger alt om at være i og bidrage til et fællesskab", siger Marie Ludvigsen.

Måske kommer lilleskolens fokus på fællesskab og værdi-oprøret mod konkurrencestaten om nogle år til at sive ind i folkeskolen. Den tendens har vi set før. Som tidligere lilleskoleelev, Signe Kampmann, påpeger, så er lilleskolernes projektundervisning og teaterforløb i dag en del af folkeskolens undervisning.

Vindene blæser, og hvordan står man fast som lilleskoleleder? For Morten May er der ingen tvivl:

"Skolens primære berettigelse er ikke at kvalificere børn til erhvervslivet, men derimod at lære børn at tage kritisk stilling og at danne borgere til et fællesskab".

Kulturminister: Skoleskema med dannelse og digitale fællesskaber

---

Marianne Jelved, kulturminister

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Børn og unges samvær er i stigende grad blevet digitaliseret de senere år. Smartphones og tablets har flyttet en del af børns fællesskaber over på sociale medier som Facebook, Snapchat og Instagram.

Kulturminister Marianne Jelved (Radikale Venstre) har derfor en lovændring på vej, så Medierådet for Børn og Unge fremover får lovhjemmel til at rådgive skoler, forældre, dagtilbud og klubber i at lære børn digital dannelse.

"Med de digitale medier følger, at der er nogle andre spilleregler for fællesskaber og individualitet, for de giver børn og unge adgang til at agere, uden at de er sammen med andre rent fysisk," siger Marianne Jelved.

Skab digitale fællesskaber

Hun opfordrer derfor lærere til at bruge de digitale medier i undervisningen, så børn sidder sammen og løser opgaver, for skolens opgave er både at have fokus på det faglige og på dannelse. Sidstnævnte handler blandt andet om at lære børn at indgå og bidrage til et fællesskab.

"Mange skoler oplever, at det er fagfagligheden, de bliver målt på. Det er den der bliver testet. Derfor får de så ensidigt fokus på den del. Hvis jeg spørger skoleledere: Hvad gør du så med den demokratiske dannelse? Så svarer de: Det kan du godt glemme, det har vi slet ikke tid til. For mig er det ikke et enten-eller, men et både-og," siger hun.

Fællesskab forudsætning for læring

Marianne Jelved går hen i reolen, finder en publikation og læser op af denne, der forskningsmæssigt dokumenterer, at fællesskabet har afgørende betydning for børns læring:

"Et læringsfællesskab starter med, at man er set og anerkendt, at man bliver mødt som en, der som udgangspunkt har ret til at være med i fællesskabet," står der. Og Marianne Jelved supplerer: "Det er bare helt, helt afgørende for din læring, at du oplever dig selv som en, der er ligeværdig med de andre, og at du er anerkendt, ikke fordi du er direktørens søn, men fordi du er Peter, eller du er Lise."

Den dag vi interviewer Marianne Jelved, har dagens Politiken bragt en kronik, hvor hun oplever sig citeret, så det fremstår, som om hun kun er optaget af dannelse og ikke af faglighed i skolen. Den misforståelse vil hun gerne mane i jorden.

"Skolen skal have fokus på både faglighed og dannelse. Som lærer skal man arbejde med begge dele på én gang. For det er en katastrofe, at 15-17 % går ud af skolen uden at kunne læse ordentligt."

... Fortsættes på næste opslag

"Når forældre afleverer sine børn i skolen, ønsker de, at læreren tager vare på dem fagligt som socialt – og ser det hele menneske i barnet. Som en gudsbenådet højskolelærer engang sagde: En systemfunktionær kan ikke bruges som lærer. Er man dirigeret af systemet, er man ikke en god lærer", siger kulturminister Marianne Jelved (Radikale Venstre).

At kunne læse giver status

Hun understreger, at lærerne ikke må vente med det faglige, mens de skaber trivsel. For lille Ivan får en position i klassen i det øjeblik, han lærer at læse, og "det er fuldstændig afgørende, at børn lærer at læse" som hun siger.

"Samtidig handler det om at finde ud af, hvordan skaber vi et miljø i skolen, så børn rent faktisk lærer at læse og alt det faglige, de skal lære. Det er vigtigt, at børn trives, for hvis de ikke trives, så lærer de heller ikke noget"

Som lærer på Jyllinge skole gennem mere end 20 år har hun oplevet, at det kan lade sig gøre at løfte en klasse på en måde, så de bliver glade, trygge og kan fungere i et fællesskab. Hun fortæller, at hun på et tidspunkt overtog en 7. klasse med 16 elever, hvoraf 13 modtog specialundervisning. Hun skippede al specialundervisning og startede på en frisk med at skabe en ramme for samværet i klassen.

Klare rammer for adfærd

Indtil da havde ingen lærer turdet at tage ansvaret for at have børnene med på tur. Efter to år gennemførte klassen sidste skoledag i 9. klasse uden deres klasselærer, for Marianne Jelved blev nemlig kaldt i Folketinget.

"Men de klarede dagen fuldstændig forbilledligt og uden en eneste klage. Og hvad havde jeg gjort? Jeg stillede nogle krav til adfærd, og jeg insisterede på, at deres adfærd også skulle være ok uden for skoletiden. Som jeg sagde:

"Det I lærer i skolen, skal I bruge uden for skoletiden!" Og så greb jeg ind hver gang, de ikke behandlede hinanden ordentligt. Det handler om at gøre det, man siger man gør og skabe et tillidsforhold til børnene"

Svigt ikke børnene socialt

På spørgsmålet om lærerne både kan have fokus på det faglige og det sociale liv i klassen, svarer Marianne Jelved:

"Det skal de lære eller have i sig, så de ikke svigter børnene. Det kan godt være, at byrådet eller regeringen er dumme, hvilket begge formentlig ofte er, set med lærerøjne. Så må man som lærer trække på skuldrene, vende sig om mod de børn, man har ansvaret for - og tage hånd om dem og deres trivsel. Det er de børns fremtid, deres liv, deres personlige udvikling, der afhænger af, at de har et godt skolemiljø. De skal ikke opleve sig svigtet og sidde helt alene uden at være en del af et fællesskab.

Lilleskolens kvaliteter lever nu i folkeskolen

---

*Signe Dreyer Kampmann, tidligere elev på Amager Lille Skole.
Nu folkeskolelærer på Dragør Skole Nord.*

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Selv om lilleskolen ikke længere er en del af Signe Dreyer Kampmanns liv i dag, så lever den videre i hendes dagligdag og i folkeskolen i det hele taget.

”Mange af de gode ting fra min lilleskole-tid er blevet en del af folkeskolen i dag, fx projektarbejde, tværfaglighed og teater”, siger Signe Dreyer Kampmann, der er lærer på en almindelig folkeskole på Amager.

I vores egen verden

Som barnebarn af den navnkundige statsminister Viggo Kampmann er hun vokset op i et ”familiekollektiv” på en villavej på Amager, hvor hun og hendes to søskende plus fire fætre og kusiner på et tidspunkt gik i syv forskellige klasser på Amager Lille Skole.

Hendes mor, Dorrit Kampmann, var aktiv i skolens styrelse. Begge forældre brugte i det hele taget en del tid på forældresamarbejde og indleven i skolens virke.

”Vi levede på en måde i vores egen verden. Det var først, da jeg kom i gymnasiet, at jeg oplevede, at man kunne bo i parcelhus med hessian på væggene”, griner hun.

Flere typer i folkeskolen

Signe Kampmann elskede at gå på Amager Lille Skole. Alligevel er hendes tre børn startet i folkeskole. To af dem har af forskellige grunde skiftet til privatskole. Ikke til lilleskolen, selv om den ligger tæt på rent geografisk.

”Nej, lilleskolen passer ikke umiddelbart til min livsstil i dag, selv om den sikkert er ændret meget, siden jeg gik der. Vi var meget ens dengang, mens jeg kan se, at min yngste møder mange forskellige typer i folkeskolen. Som samfundsfagslærer synes jeg, det er sundt”

Som lærer betegner hun sig selv som målrettet og fagligt ambitiøs, så hun trives med at være på en større skole, hvor der er flere lærere og dermed mulighed for faglig sparring. Og så er det vigtigt og naturligt for hende at skabe gode relationer til sine elever på Dragør Skole Nord.

”Det sker helt automatisk, at jeg som lærer prøver at vise, hvem jeg er uden at blive privat. Nøjagtig som min dansklærer på lilleskolen gjorde. Hun var fagligt meget dygtig. Samtidig gav hun meget af sig selv. Hun står stærkt for mig, og hun er med i mit baghoved, når jeg underviser”

”Lilleskoler og privatskoler har været med til at danne grobund for mange af de ting, der nu er en del af folkeskolen, såsom projektorienteret undervisning og teater”, siger folkeskolelærer Signe Kampmann, der selv har gået på Amager Lille Skole.

Skolen skal også lære børn at leve i tidens succestyran

Emilia Van Hauen, kultursociolog og foredragsholder

"Never a failure, always a lesson"

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

"Børn og unge vokser op i en tid i et ekstremt succestyran, der blandt andet er skabt af Facebook og kendiskulturen. Det er et pres, vi alle oplever, men det ved man ikke som 15-årig. Derfor rammer det dem hårdere første gang, de oplever det. Skolens opgave er derfor også at lære børn og unge at forstå, hvad det vil sige at være et helt menneske i et moderne samfund. Altså børn skal lære, at et almindeligt liv er op- og nedture, og så skal de lære at bidrage til et fællesskab, blandt andet fordi det giver dem selv et stærkt ståsted."

Kultursociolog og foredragsholder Emilia van Hauen har fingeren på det moderne samfunds puls og har øje for, hvordan samfundstendenser påvirker børn og unges vilkår. Tidens succestyran er centralt i den næste bog, hun er ved at samle stof til.

Hun mener, at skolens primære opgave er at lære børn matematik, dansk og andre fag, men det bliver for massivt et pres, hvis skolen udelukkende lærer børn at præstere og at være ambitiøse, som evalueringskulturen lægger op til, altså at "man er kun noget, hvis man bidrager med høje karakterer"

Unge udsat for ekstrem benchmarking

I forvejen er børn og unge udsat for et enormt pres om at være populære, succesrige og synlige på de sociale medier. Før havde man en fornemmelse af, om man var populær, men nu er ens popularitet nærmest videnskabeligt bevist i form af likes og antal venner på Facebook.

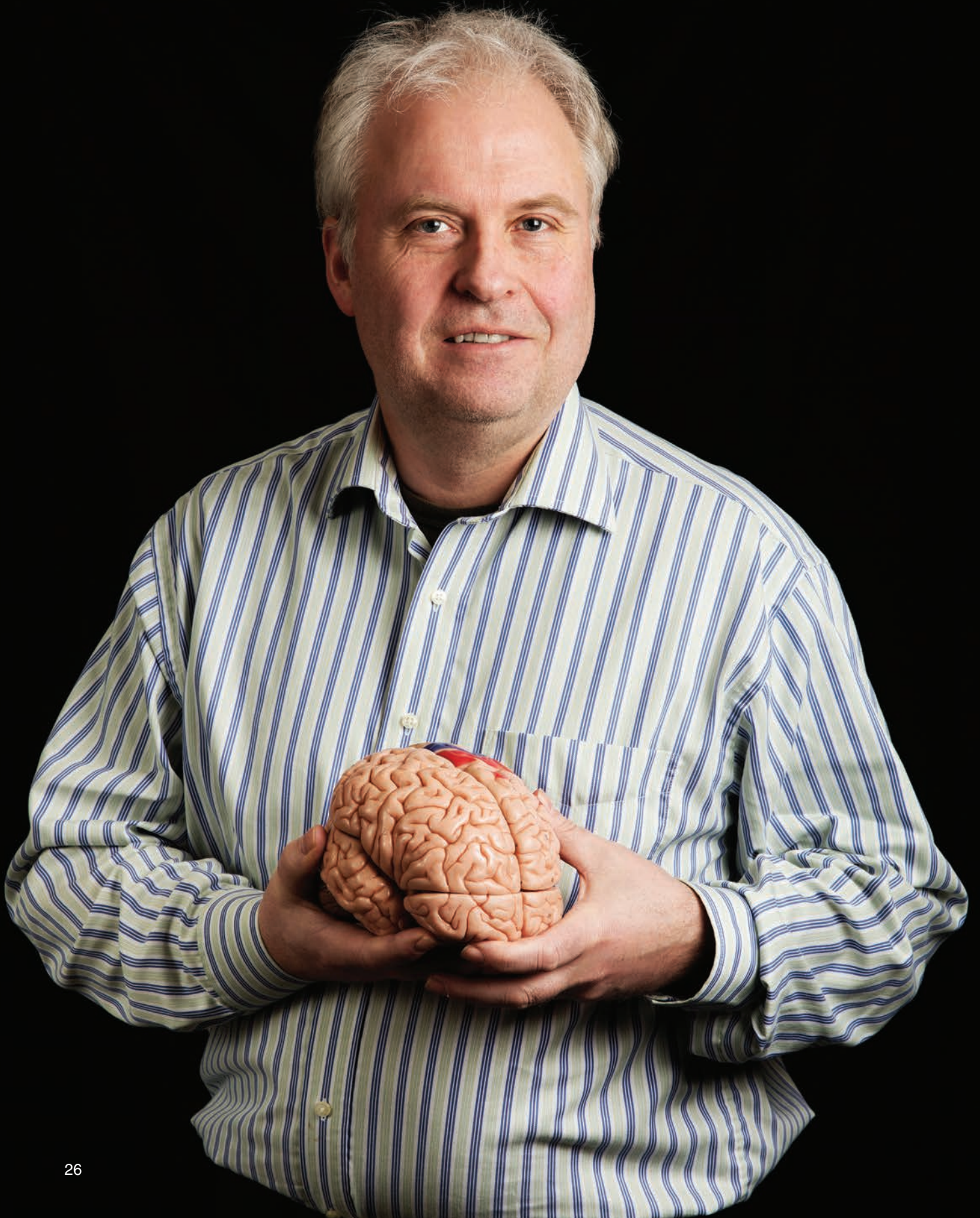
"De sociale medier skaber en ekstrem individuel benchmarking, der er offentlig hele tiden. Det vilkår betyder, at børn og unge risikerer at forme sig et liv efter, hvad andre synes er interessant. Et liv, som de egentlig ikke selv har lyst til, men alligevel presses ind i på grund af kravet om synlighed på de sociale medier"

Modreaktion til Facebook på vej

Heldigvis er der en modreaktion på vej mod den ekstreme eksponering på sociale medier, mener Emilia van Hauen. Flere unge er på Snapchat, men ikke på Facebook. I hvert fald handler det ikke kun om at have flest venner der, så den ekstremt personlige eksponering er ved at finde et mere naturligt leje.

"Vi skal til at slippe det individuelle succestyran og i stedet koncentrere os om fællesskabet. Ved at koncentrere os om fællesskabet sker der to gode ting: 1. Vi får et tilhørsforhold, og det har vi alle behov for. 2. Vi lærer at bidrage i en gruppe. I det øjeblik, at vi bidrager, har vi også en eksistensberettigelse, så det er ret enkelt i virkeligheden".

Appel til skoler: Indfør aktiv internet-hyggejne

Hjerneforsker Jens D. Mikkelsen, Rigshospitalet

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Ingen vil tillade elever at ryge i klasseværelset. Ingen vil tillade elever at tage stoffer, der skader hjernen. Men nogle skoler lader elever have deres Facebook-profil åben i alle timer med de ændringer i hjernen, det kan medføre.

Hvis hjernen konstant udsættes for mange og konstante abrupte informationer, så tilpasser den sig og bliver god til det. Meget tyder på, at det sker på bekostning af evnen til fordybelse og koncentration.

Det er essensen af de trends, der tegner sig i den neurologiske forskning i hjernens arbejdshukommelse, som hjerneforsker professor Jens D. Mikkelsen beskæftiger sig med på Rigshospitalet.

”Hvis hjernen er fyldt op med skidt og kanel i form af statusopdateringer og beskeder fra venner, så er der ikke samtidig plads til at koncentrere sig og fordybe sig i matematik, for hjernen har kun en given mængde arbejdshukommelse”, siger Jens D. Mikkelsen.

Han er derfor fortalende for, at skoler indfører det, han kalder en aktiv internethyggejne. Det vil sige, at skolen kun tillader brug af smartphones, iPads og internet i nogle timer. I andre timer skal eleverne fx lære og forstå matematik. Det kræver fordybelse og koncentration, og så skal de ikke hele tiden forstyrres. Derfor bør smartphones og internetadgang være lukket i de timer, så børns hjerner fortsat bevarer evnen til at fordybe sig.

”Vi ved, at hjernen bliver god til det, den bliver udsat for. Det viser en række kognitive tests. Hvis skolen tilrettelægger et indlæringsmiljø med mange abrupte informationer fra internettet i timerne, så bliver børnenes hjerner gode til at forholde sig til et abrupt informationsflow, men det går ud over deres hukommelse og evne til at koncentrere sig.”

”Undervisningen skal tilrettelægges på en måde, der er i harmoni med den teknologi, der er i elevernes lommer, men det er skolen, der skal bestemme informationsflowet i de enkelte timer. Det er ikke eleverne - og slet ikke Google og Snapchat”, siger professor og hjerneforsker Jens Mikkelsen.

SKAL VI SKABE SKOLE PÅ TRODS AF [REDACTED] ELLER I KRAFT AF?

Af Gitte Baaring Hansen,
viceskoleleder ved Helsingør Lille
Skole og medlem af Lilleskolernes
bestyrelse.

De sidste år har udfordringerne for de frie skoler været omfattende, og vi har tit formuleret, hvordan vi skaber skole på trods af udfordringerne. Årene har budt på arbejdstidsreformer, hvor skolernes største gruppe af medarbejdere, lærerne, mange steder har følt sig fremmedgjort og smidt udenfor det fællesskab, de ellers har virket i og med. Der er formuleret en række nye krav til skolernes indhold, dels på grund af folkeskolereformen, som vi skal stå mål med, men som vi også skal finde vores egen tolkning af, og dels fordi vi altid skal overveje og udforske, hvordan vi laver den bedste skole for børn. Der er besparelser på mange områder og også på friskoleområdet, så vi har fået færre midler til at lave den gode skole, hvor vi vil noget mere end "bare" at lære børn at læse og regne og også vil være en

skole, der ikke kun er for de bedst stillede i samfundet.

Men på trods af dette består langt de fleste frie grundskoler stadig, og der kommer hele tiden nye til. Hvordan kan det være? Jeg tror, det er i kraft af de stærke fællesskaber på de mange niveauer, som kendetegner de frie skoler og ikke mindst *lilleskolerne*.

Først og fremmest i de fællesskaber der bærer den enkelte skole. Det er fællesskaber, der er båret af ildsjæle, "anarkister", politikere, pædagoger, folk der vil noget med nogen, ja, kort sagt af de medarbejdere, forældre og elever, der hver eneste dag skaber skole, som de nu synes, det skal gøres. Det er disse indre fællesskaber, der bærer den enkelte skole og er bestemmende for netop denne skoles profil og værdier.

Men der er også andre fællesskaber, der har direkte betydning for skolerne. Her er fællesskaber på tværs af skolerne, og ikke mindst på tværs af *lilleskolerne*. Der er stærke fællesskaber og netværk for skolernes ledelser. Netværk som medvirker til, at de enkelte skolers ledelser får støtte, udfordringer og uddannelse i forhold til deres ledelsesvirke. Der er fællesskaber for elever, primært i samarbejdet omkring Lilleskolifestivalen og minifestivalerne for de mindre børn, men også når to skoler udveksler ideer, låner hinandens lokaler, besøger hinanden i projekter og lejrskoler og meget andet. Der er netværk for skolernes bestyrelser, så bestyrelsesmedlemmerne kan blive klædt på til den omfattende opgave, det er at være øverst ansvarlig for den enkelte skole. Der er

fællesskaber, hvor lærere mødes og diskuterer samt udvikler fag og pædagogik, hvor pædagogerne og SFO-lederne møder andre ligesindede og meget andet. Der er fællesarrangementer mellem skolerne, hvor flere skoler går sammen om foredragsaftener for forældre, pædagogiske dage for medarbejdere eller aftaler om fælles IT-løsninger. Disse fællesskaber er vigtige for *lilleskolernes* eksistens og udvikling og bør også i fremtiden have *Lilleskolernes* bevågenhed.

Og så er der efter min mening et tredje og meget afgørende fællesskab, nemlig fællesskabet mellem de forskellige skoleforeninger som repræsentanter for de frie grundskolers mangfoldighed. Uden en fælles, slagkraftig stemme for friskoleområdet bliver det sværere og sværere at trænge igennem med, hvorfor det er så vigtigt, at de frie skoler også fortsat har et økonomisk og skolepolitisk grundlag, der gør det muligt overhovedet at lave frie grundskoler.

Her er det vigtigt, at der også i fremtiden tages højde for de forskellige behov, de små og de store skoler kan have, på en måde så det fortsat er muligt at skabe netop den skole, forældre og medarbejdere bliver enige om, i såvel by- som landområder. Vi skal have slagkraftige skoleforeninger, der fremadrettet vil og kan samarbejde om at skabe de bedste rammer for alle de frie grundskoler i Danmark. Skoler, der ikke bare skal virke på trods af udfordringerne, men i kraft af funktionelle, handlekraftige fællesskaber, der vil noget.

PÅ VEJ - ALLE ER VI PÅ VEJ... BØRN, VOKSNE, JA SELV LS ER PÅ VEJ

Af John Eriksen,
skoleleder ved Gudenåskolen,
medlem af Lilleskolernes bestyrelse.

I to år har jeg bevæget mig til LS-bestyrelsesmøder i København. En fantastisk by med liv, puls og drive. Jeg har nydt at gå fra Banegården til Ny Kongensgade. Gå gennem Banegården og ud på fortovet ... møde rigtig mange uden at støde på dem ... se cykler stå i stabler ... én har væltet en stribe af 20 andre cykler ... 25 taxier, som bare venter ... høje skrig fra Tivolis rutsjebane. Cyklister drøner af sted, og et cigaretskod lander foran mig. Står og venter for rødt lys i to minutter, kigger rundt og opdager for sent, at alle andre er på vej over vejen. Halser bagefter og når ikke med over, inden lyset skifter ... og står nu ude i midterrabatten. Oplever ti sekunders stilhed, og alt står stille ... undtagen en cyklist, som stadig er i fart gennem krydset. Så starter biler-

ne i rasende fart foran og bag mig: derude i krydset står jeg mutters alene og konstaterer, at en jyde ikke kom med over ... men ingen ser mig ... ingen ser, jeg står derude ... jyde eller ej ... lyset skifter ... igen stilhed ... og så pludselig indhentes jeg af et sus fra næste fodgængerbølge, som skubber mig foran sig det sidste stykke over vejbanen. Jeg kom over!! Jeg er så på vej det sidste stykke til Ny Kongensgade. Her undgår jeg at gå ind i et stillads og en flok skolebørn, som fortsætter ligeud ... uagtet, at jeg går på deres kurs. Jeg nåede det og tænker: Uden at blive ramt og uden at blive set.

Denne gåtur sætter tanker i gang. Oplevelsen står i skærende kontrast til det, jeg oplever, når jeg er på vores lilleskole i Ry i Jylland! Her møder jeg også liv, puls og et drive; men jeg rammes af en følelse af fællesskab ... glade smil, knus, nærvær og nysgerrige, levende øjne. Det er lilleskolen.

Oplevelserne har intet at gøre med at være københavner eller jyde, men skærper mig på lilleskolens værdier og mission. Jeg bestyrkes i, hvorfor lilleskolebevægelsen har sin fortsatte berettigelse, og

måske endnu mere nu, end da de første lilleskoler startede – i øvrigt netop i København.

En anden tanke handler om den store organisation – det store fællesskab – som jo har sin styrke i det formelle og upersonlige rum ... hvor det handler om at støtte og sikre rammer i vort samfund og vores gøren og laden.

Når jeg så endelig nåede ind på sekretariatet, Ny Kongensgade 10, oplevede jeg en glæde, varme og nærvær. Et fællesskab om at støtte op om *lilleskolerne* i Danmark. Et arbejde, der – med slid og slæb gennem det sidste år – nu er kulmineret med indstilling om LS' fremtid, status og tilhør.

Et barsk, analytisk arbejde og ikke mindst en prøvelse for vores bankende hjerter for *lilleskolerne* og for den åre og ånd, vi er drevet af.

Jeg synes, vi er på vej: Med os er Friskoleforeningen på vej til noget større! I *Lilleskolernes* Sammenslutning er vi på vej til et bedre og stærkere liv og sammenhold. Sammen er vi på vej til at indgå en gensidig livsforsikring, som er livgivende for friskoler i Danmark.

DEBAT

Empati er vigtigt i et konkurrencesamfund

Jan Grønborg, bestyrelsesformand ved Halsnæs Lilleskole og præst

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

”Børn er tilsyneladende udsat for en mere konkurrencepræget tilværelse, end vi andre var. Spørgsmålet er, hvor meget vi skal acceptere det. Eller skal vi ruste børn til at blive gode samfundsborgere, så de ikke bare er konkurrencemennesker, der skal klare sig selv bedst muligt?”

Bestyrelsesformand på Halsnæs Lilleskole og præst, Jan Grønborg er ikke i tvivl.

”Skolens opgave er at gøre børn til socialt bevidste individer, der får lov at folde sig ud i deres forskellighed og samtidig have blik for hinanden og for fællesskabet”

Desværre har *lilleskolerne* svært ved at tiltrække etniske minoriteter, så det kniber med at præsentere børnene for samfundets etniske mangfoldighed.

”Jeg ville gerne, at skolen kunne forberede dem på den etniske mangfoldighed. Men ved at give børn blik for hinandens anderledeshed og respekt for den, tror jeg, at vi er med til at skabe konstruktive samfundsborgere.”

Trivsel og læring kan ikke skilles

Han mener ikke, man kan skille det faglige og den sociale trivsel ad.

”Hvis man dyrker det faglige samtidig med, at man dyrker det personlige, så når det faglige meget længere. Det er ikke enten eller, men er i øvrigt helt banalt: Børn som trives med sig selv og med hinanden, er mere åbne for læring”, siger han. Som kristen præst glæder han sig over, at etikken har en central plads i *lilleskolernes* verden.

”På vores lilleskole synes jeg, at social træning er med til at forme børn til at være etiske individer, som har empati og blik for andre. Der er brug for, at man ikke bare er sig selv nærmest. Vi har brug for hinanden”, siger bestyrelsesformand Jan Grønborg, der også er præst.

Børn skal lære at spille sammen som mennesker

Marie Ludvigsen, skoleleder, Århus Friskole:

"Når man virkelig er motiveret og virkelig vil, så kan man rykke rigtig meget. Så det er ikke sikkert, at det er de der fagfaglige timer i et skema hver eneste uge, der rykker mest"

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

På Århus Friskole har børnene meget musikundervisning. Det er ikke for, at de alle skal blive musikere. Det er fordi, de skal lære at spille sammen som mennesker.

Skoleleder Marie Ludvigsen på Århus Friskole er ikke i tvivl om, hvad skolens vigtigste opgave er: "Det er at lære børn at indgå og bidrage i et fællesskab, for eksempel et musikfællesskab. Målet er, at vores elever i fællesskab med resten af verden vil bidrage til fred og et bæredygtigt klima, så vores klode kan eksistere, også i fremtiden. Opgaven er også at støtte børn i deres forskellighed, så de forankres i deres egen kerne og kan navigere ud fra den"

2,5 år uden fagfagligt skema

Af samme grund forløber 2,5 år af et barns skoletid på Århus Friskole med projektorienteret undervisning. Eksempelvis musical-forløb, praktik og i hele 8. klasse forbereder eleverne en måneds rejse til udlandet. I år har de valgt Tanzania.

"Rejsen og de øvrige projekter lærer dem nogle værdier

omkring et fællesskab, livsduelighed og at navigere i ekstreme situationer. De kompetencer får man ikke af at sidde og terpe fagfagligt"

Taler af egen erfaring

Hun har på egen krop oplevet, hvordan hun som elev på Århus Friskole har bevaret gå-på-mod og lyst til at lære, trods egne udfordringer med at lære at læse. Marie Ludvigsen lærte ret sent at læse og har alligevel formået at tage universitetsuddannelse og har været lektor på en professionshøjskole i mange år, før hun blev skoleleder.

"Jeg blev set, mødt og værdsat, som den jeg var. Man kan knokle sig igennem mange udfordringer, hvis man er stærk i sit kernefundament"

Og det gør eleverne, når de kommer hjem fra Tanzania. Med det resultat, at børn på Århus Friskole klarer sig lige så godt til afgangsprøven som folkeskolens børn, og mange tager videregående uddannelse.

"Vi ved ikke, hvilke udfordringer dagen i morgen og fremtiden byder på. Derfor kan vi ikke nødvendigvis klæde børn på til, hvad de skal kunne. Men det er vigtigt, at børn ikke mister gå-på-mod, livsduelighed og lyst til at lære, og det kræver, at de bliver mødt, set og hørt som de personer, de nu er", siger skoleleder Marie Ludvigsen, Århus Friskole.

Skolen skal lære børn at tage kritisk stilling

Morten May, skoleleder, Byens skole i Valby

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Skolens primære berettigelse er ikke at kvalificere børn til erhvervslivet, som skolereformen lægger op til, men derimod at lære børn at tage kritisk stilling – og at danne borgere til et fællesskab.

Det mener den nye skoleleder på Byens Skole i Valby i København. Han har for lidt over et halvt år siden skiftet fra folkeskoleleder i Gentofte til skoleleder på en "politisk fri" lille skole.

Det gjorde han blandt andet, fordi han var – og er – uenig i det læringsbegreb, der med den nye skolereform styrer folkeskolen. Han påpeger, at den danske folkeskole blindt har overtaget det angelsaksiske ord "learning" som styringslogik.

"Det nye læringsbegreb er effektiviseringsorienteret og godt i en markedsorienteret kontekst, hvor fokus er på, om vi kan vinde over kineserne ved at hæve eleverns snit fra 7 til 7,5. Læring er let at måle på. Men hvor er fokus på elevernes selvstændige beslutningsevne og stillingtagen? Den er ikke i højsæde"

Skolen markedsfører børn

Han oplever, at folkeskolen i tiltagende grad markedsfører børn og gør dem til "soldater i konkurrencestatens hær." For eksempel udvikler staten styringssystemer, der får børn hurtigt igennem uddannelsessystemet, for det er godt for staten.

"Skolen skal være et frigørende projekt, der skal lære børn at tage kritisk stilling til den magt, der udøves over dem fra staten, fra skolen, fra teknologien, apps og spil. De skal kunne sige: Jeg vil ikke underlægges statens angst for kineserne."

"Skolen skal ikke kun kvalificere børn til erhvervslivet. Tværtimod skal børn lære at få øje på den magt, der for øjeblikket udøves over dem, for den bliver i tiltagende grad mere og mere subtil"

"Det er en grundlæggende forudsætning for et demokrati, at vi tager kritisk stilling til den magt, der udøves over os. Vi skal derfor ruste børn til at tage aktivt stilling til den magt, der udøves over dem. De skal lære at sige: 'Gu' vil jeg ej'."

VI LYVER IKKE FOR BØRN

Af Lotte Kamp,
forælder ved Ørestad Friskole og
medlem af Lilleskolernes bestyrelse

”Det havde jeg simpelthen aldrig troet om dem!” Frustrationen var højlydt, udtalt og tydelig!

Min søn går i 9. klasse og han og hans klassekammerater var blevet spist af med lidt af en søforklaring, som på ingen måde adresserede deres bekymring eller spørgsmål om en sag, som lå dem på sinde og betød noget for dem. Og de var rasende.

Selve episoden og søforklaringen er selvfølgelig ikke noget at glæde sig over (og der er sikkert flere sider af sagen). Alligevel blev jeg så glad og fuld af håb, da børnenes intuitive reaktion var skuffelse og vrede.

Når jeg hører udtalelser fra politikere, erhvervsfolk og fagforeningsbosser, når jeg ser, hvordan man deltager i samfundsdebatten på sociale medier, og når jeg åbner en avis, står det skræmmende klart for mig, at vores demokrati lider af

et alvorligt troværdighedsunderskud, der langsomt, men sikkert, får fundamentet for vores folkestyre til at forvitte.

Det er for alvorligt til at vi kan nøjes med at sukke og i fællesskab savne Marianne Jelveds måde at være politiker på. Hun tilhører en næsten uddød race, og vi har som samfund ikke formået at udvikle en ny og brugbar model. Derfor må vi voksne tage troværdighedsunderskuddet på os. Vi bliver nødt til at lære vores børn andre måder at tage ansvar for demokratiet på, end dem, børn har lært de sidste 40 år og som, alt andet lige, har ført til dette underskud. Jeg er ikke i tvivl om, at troværdige voksne omkring vores børn er en forudsætning for overhovedet at gøre sig håb om noget som helst, der handler om et velfungerende demokrati.

Og derfor fylder børnenes reaktion på søforklaringen mig med håb. For det bekræfter jo, at vi har en skole, hvor børn har tillid til voksne. Det er en konsekvens af, at de foregående otte og et halv års skolegang har bestyrket dem i, at skolens voksne tager dem alvorligt. Det betyder, at eleverne går i skole i tryk forvisning om, at der er sammenhæng mellem det, de voksne siger, og det, de voksne gør. Og mellem det, de voksne gør, og det de står ved. Det betyder, at de dagligt påvirkes af mennesker, for hvem ord og handling er uløseligt forbundet.

Jeg synes, at børnenes reaktion viser, at mine børns lilleskole er på sporet. Men der er stadig et kæmpe behov for, at vi tænker og taler sammen om, hvordan vi i 2015 indgyder vores børn mod, vilje og evne til at deltage i og tage vare på vores demokrati.

Troværdige voksne er desværre ikke hverdagskost for alle børn, men jeg tør godt påstå, at en af de ting der binder os lilleskoler sammen, netop er at vi ikke lyver for børn (eller at vi godt ved det ikke dur, hvis vi alligevel kommer til det). Jo mere jeg tænker over det, jo større og vigtigere bliver denne fællesnævner, og den understreger behovet for *lilleskolernes* bidrag til udviklingen af vores demokrati.

Det er en af grundene til, at jeg er så glad for det styrkede samarbejde med Dansk Friskoleforening og er med til at foreslå *lilleskolerne* dobbelt medlemskab. Jeg ser frem til, at vores forening kan fokusere mere på samtalen med hinanden om det, der foregår inde i vores lilleskoler, når vores politiske interesser bliver vel varetaget i Dansk Friskoleforening.

Vi har hårdt brug for et sted, hvor vi voksne, der har ansvar for børn, kan tale om troværdighed og opdragelse til demokrati og folkestyre med andre, som ikke nødvendigvis har samme praksis og forståelse, men som dog alle taler ud fra en fælles præmis: Vi lyver ikke for børn.

Troværdige voksne er desværre ikke hverdagskost for alle børn, men jeg tør godt påstå, at en af de ting der binder os lilleskoler sammen, netop er at vi ikke lyver for børn.

DET LEVENDE ORD

Af Mette Lisbjerg, skoleleder ved Ryparken Lille Skole og medlem af Lilleskolernes bestyrelse

”...slangens bid var dødbringende. Nu var hæren hans, skulle han virkelig lade denne chance gå fra sig...?”

Alle børn og voksne sidder med tilbageholdt åndedræt og lytter til historien. Det er morgen og alle er lige mødt ind i skolen, hvor dagen starter med en morgensamling. Mandag og fredag fortæller jeg historie for samtlige skolens børn og voksne i cirka 15 minutter. Børnene er i alderen 6-13 år. En ganske særlig oplevelse og glæde for både fortæller og lyttere.

Fortællingen samler alle 180 tilstedeværende om en fælles oplevelse. Magien opstår i de gensidige forventninger og følelser. Sammen skaber vi noget større - en fælles forståelse af den verden, der beskrives. Det ene ord tager det andet, og der sker det besynderlige, at det levende ord vokser og overrasker ved sin styrke. Det overmander momentvis også fortæl-

leren selv. Det klare nærvær, de lyttende ører og forventningsfulde øjne lægger vægt til betydningen af det sagte og får karakter af en demokratisk proces, hvor den medlevende lytter inspirerer fortælleren. I dette nu er alder uden betydning, vi er alle lige og del af et større skæbnefællesskab.

Der er en langsommelighed i fortællingen, hvor de små detaljer understøtter forklaringen og sikrer, at alle når at være med og forstår. Med beskrivelser og fagudtryk gøres fortællingen billeddannende og styrker forestillingsevnen. Den sanselighed, de billeder der dannes giver styrke til fortællingen, der også lever gennem pludselige pauser. Vi er fælles om tilværelsesforklaring og vidensdeling.

Det er læring i børnehøjde der på en og samme tid sætter nysgerrighed og fantasi i sving uden at overstimulere.

Sammen sidder vi og er til - er tilstede uden krav. Vi skal bare dele med andre, være en af flokken. En brik i den store forunderlige verden. Det øger selvværdet og giver frihed at være en del af fællesskabet uden at skulle præstere. At have en legitim ret til at være her blandt andre. At have værdi uden at skulle yde.

Fælles oplevelser skaber fællesskab og enhver oplevelse bliver større af at dele den med andre. Det giver livskvalitet.

Det nærvær, der lægges i at fortælle, overfører energi til andre. Bliver det gjort tilstrækkeligt godt, lokkes tilhørerne med i historiens univers og oplever fordybelse og selvforglemmelse; en oplevelse af livsfylde.

Med fortællingen rettes lys mod et udvalgt emne, verden forenkles uden at forsimples. Det uvedkommende udelades, det essentielle pointeres. Det fiktive univers i fortællingen hjælper os til at for-

stå ved at skabe afstand, idet vi ikke selv spærrer for udsynet ved at være impliceret. Verden bliver netop forståelig gennem eksemplificeringen.

Og det levende ord lever videre i børnenes fantasi og skaber adgang til endnu flere oplevelser og fælles berøringspunkter. Således kan et ganske særligt afsnit af fortællingen starte nye lege blandt børnene. Eller, som jeg oplever ganske ofte, at en ellers for børnene uinteressant skoleleder bliver et menneske med betydning i deres liv.

Drenge hilser pludselig i forbifarten og kommer med tegninger til mig. Ved 7. klasses afgangsforestilling, hvor de parodier skolens voksne, fanger de mig i et fortællehøjdepunkt med opspilede øjne og åben mund.

Lad også dette være et forsvar for det talte ord i undervisningssammenhænge. Med fortællingen kan vi skabe liv i børnenes øjne og tænde bål i deres hjerter.

I samtalen og i fortællingen spiller mange faktorer sammen: fortolkningen af historien, identifikation med figurerne, stemningen, relationen og samværet. Samlet set sætter de mange følelseladede sansepåvirkninger et stærkt aftryk i sindet.

En voksen, der mestrer noget, bliver en naturlig autoritet, som børnene kan identificere sig med og have som forbillede.

Med stor glæde modtager jeg just færdig med en fortælling på en morgensamling denne kommentar: ”Mette, når jeg bliver stor vil jeg gerne være skoleinspektør som dig!”

DEBAT

Glaskunstner: "Lilleskolen har ikke æren for min kreativitet"

Rikke Bruzelius, glaskunstner, har gået på Amager Lille Skole som barn.

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

Amager Lille Skole får ikke æren for det erhvervsvalg, som glaskunster Rikke Bruzelius har valgt.

"Jeg var blevet kreativ, uanset hvilken skole jeg havde gået på. Jeg kunne allerede lide at dreje ler, da jeg var 10 år gammel, så det har lilleskolen ikke æren for", fortæller Rikke Bruzelius, der har sit eget glasværksted, Glasseriet, i Sundby på Amager.

Selv om minderne om lejrture og fællesskabet på Amager Lille Skole er positive, så er hun i dag kritisk over for den faglige indlæring, hun modtog.

"Vi havde nogle dygtige lærere, Peter var en af dem. Men det var, som om nogle lærere ikke tog deres ansvar alvorligt i forhold til at lære os det, man skal lære. Det er en falliterklæring, at skolen ikke gjorde mere ud af det i en række fag, men det var måske sådan ånden var i 70'erne", siger Rikke Bruzelius. Selv har hun sendt sine børn i kommunal folkeskole.

Stor fællesskabsfølelse

Lilleskolen har til gengæld lært hende at tage ansvar for andre i et fællesskab.

Som glaskunstner bruger man store mængder gas til opvarmning af ovnen. På et tidspunkt opdagede hun, at priserne på gas var meget forskellige for glaskunstnere. Derfor tog hun og hendes mand initiativ til at få en fælles aftale med gasleverandører om en lavere gaspris til alle glaskunstnere i Glasnettet, som er et netværk for glaskunstnere.

"Egentlig betalte jeg selv en billig pris på gas, men jeg gik op i at få lavet en fælles aktion for at hjælpe alle til at få en lav pris, og den fællesskabsfølelse tror jeg er noget, jeg har fået med fra lilleskolen. Jeg synes, det er superfedt at gøre noget for andre. Man bliver gladere af det".

Det lykkedes at få forhandlet en lavere pris for enkelte glaskunstnere, men langt fra alle gik ind i kampen for at få en fælles lavere pris aftale for alle, så Glasnettet fik ikke en fælles lavere pris aftale i hus for alle.

Glaskunstner Rikke Bruzelius kunne godt have brugt lidt højere faglighed hos nogle lærere på Amager Lille Skole. "Nogle af dem var ikke dygtige til at lære fra sig, men den slags lærere er der nok på alle skoler", siger hun.

Trods ordblindhed skal Pernille læse videre

Pernille Codam, 16 år, 10. klasse på Hundige Lille Skole

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

”Man får meget lyst til at lære mere, når man har det godt, så det er vigtigt”

Pernille Codam flyttede i 4. klasse fra folkeskolen til Hundige Lille Skole, som hurtigt fandt ud af, at hun er lettere ordblind. Støttetimer blev sat i værk. Nu, seks år senere, er det hendes plan at starte på handelsgymnasiet efter sommer.

”Det er vigtigt for mig at lære, hvordan jeg bruger min tid ordentligt, så jeg kan tage en videregående uddannelse. Støttetimerne har gjort, at jeg er blevet god til at planlægge min tid”, siger Pernille Codam. De første år i folkeskolen følte hun sig som et nederlag.

”Jeg kunne godt læse, men det gik langsomt, og folkeskolen havde fokus på at læse hurtigt og på resultater. Selv om skolen havde en mobbepolitik, så blev der mobbet”

Plads til forskellighed

På Hundige Lille Skole oplever hun, at lærerne er meget ’obs’ på, at alle skal have det godt. Alle har lige stor værdi, så selv om hun har nogle særlige udfordringer, bliver hun ikke drillet. Tværtimod er klassekammeraterne stolte, hvis hun har fået 4 i dansk stil. Af og til får hun også 10.

Pernille er ikke i tvivl om, at hun som voksen skal arbejde med salg og marketing.

”Jeg træner stadig med at huske, hvordan man staver, og jeg har fået en nyttig IT-rygsæk, men jeg bruger den kun til prøver. I dagligdagen vil jeg gerne lave mine egne regler til at huske, hvordan man staver, så jeg kan klare mig som voksen uden støtte”

”Det er vigtigt for mig at lære, hvordan jeg bruger min tid ordentligt, så jeg kan tage en videregående uddannelse. Støttetimerne har gjort, at jeg er blevet god til at planlægge min tid, og så har de betydet, at jeg i dag kan skrive stil til et 10-tal, selv om jeg er lettere ordblind”, siger Pernille Codam, der går i 10. Klasse på Hundige Lille Skole.

Skolen forbereder os til jobs på arbejdsmarkedet

Mikkel Henningsen, 16 år, 9. klasse på Hundige Lille Skole.

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

”Vi lærer at møde til tiden og aflevere opgaver. Vi får karakterer og på den måde er der nogle krav til, hvad man skal kunne fremadrettet. Den vigtigste opgave for skolen er at forberede os til jobs på arbejdsmarkedet.”

Mikkel Henningsen er 16 år og går i 9. klasse på Hundige Lille Skole. Hans yndlingsfag er især kemi og biologi og til dels fysik og matematik, og han har planer om at blive læge.

”Jeg vil bruge den indsigt jeg får, til at hjælpe mennesker som læge. Som læge skal du hele tiden stræbe efter at være god, for gør du det ikke godt, går det ud over andre, altså dine patienter. Så jeg er virkelig ambitiøs med karakterer”, siger Mikkel Henningsen.

I skolen oplever han også, at det er vigtigt at lære ”det grundlæggende”, som han siger:

”Man skal fx kunne tage en samtale på engelsk, så man kan tale med en fra udlandet. I det hele taget er det vigtigt at vide meget, for så har man en bedre evne til at forstå mange ting”

Han fremhæver også rejser til udlandet som vigtig læring.

”Udveksling er vigtigt, fordi vi kommer ud i verden og lærer at tale med andre, og man får en større respekt for folk, der har en anden kultur end én selv.”

9. klasses elev, Mikkel Henningsen, er glad for de naturvidenskabelige fag som biologi og kemi. Han vil være læge. ”Gør du det ikke godt, går det ud over andre, altså patienterne, så jeg er virkelig ambitiøs med karakterer”, siger han.

Vi skal lære at forstå andres perspektiver

Michelle Jørgensen, 10. klasse på Hundige Lille Skole

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

”Det er vigtigst at lære, hvordan man omgås hinanden og at være sammen med andre, selv om de ikke er lige som en selv. Det kan jeg også bruge i fremtiden, for på arbejdsmarkedet er folk jo ikke alle sammen ligesom mig. Slet ikke.”

Michelle Jørgensen har gået i en folkeskole fra 0. til 9. klasse og er skiftet til Hundige Lille Skole for at tage 10. klasse.

”Da jeg gik i folkeskolen, oplevede jeg, at vi var meget ens. Men herovre er der både en fra Jehovas Vidner, en person uden arm og mange forskellige typer i én klasse. De har jo hver deres perspektiv, når vi diskuterer et eller andet. Så jeg lærer at se og forstå andre folks synsvinkler, og nogle gange ændrer man også sin egen synsvinkel!”

Michelle Jørgensen mener, det er vigtigt at kunne skifte

perspektiv på et emne.

”Du kommer ingen steder i livet, hvis du kun kan gå din egen vej. Du er nødt til at kunne sætte dig ind i, hvorfor andre gør, som de gør.”

Samtidig understreger hun, at det er vigtigt at kunne det faglige.

”Men jeg synes tit, det faglige bliver vurderet for højt. Der skal være en balance mellem de to ting, for de sociale kompetencer kan tit være lige så vigtige.”

”Det er vigtigst at lære at være sammen med andre, der ikke er lige som en selv. På arbejdsmarkedet er folk jo ikke alle sammen ligesom mig”, siger Michelle Jørgensen, der går i 10. klasse på Hundige Lille Skole.

Man skal lære respekt for andres holdninger

Cecilie Tørring Christiansen, 15 år, 9. klasse på Hundige Lille Skole

Af Else Marie Andersen, freelancejournalist

”Noget af det vigtigste at lære i skolen er, hvordan man samarbejder med andre,” siger Cecilie Tørring Christiansen, der er 15 år og har gået på Hundige Lille Skole siden 3. klasse.

”Respekten for den andens holdning er meget vigtig at lære, fordi vi lever i en global verden, hvor alle er dybt forskellige. Folk har forskellige religioner, forskellige køn og der er jo ikke kun én rigtig måde at leve sit liv på.”

Hun oplever, at skolen har haft ”helt ekstremt fokus på det sociale”. Alligevel klarer eleverne sig godt fagligt, pointerer hun.

Turde ikke sige noget

Hun har selv oplevet at sidde i en folkeskoleklasse, hvor hun ikke turde sige noget, af frygt for hvad de andre tænkte.

”Hvis man får styr på de grundlæggende værdier med at behandle hinanden ordentligt, så er det meget nemmere, som elev, at byde ind med noget og følge med i undervisningen”. Derfor er det vigtigt, at skolen har fokus på at børn fungerer socialt sammen, mener hun.

”Man skyder lidt sig selv i foden, hvis man ikke får det sociale på plads. Har man ikke det, går klassen på et tidspunkt i opløsning, og så daler den faglige indlæring”.

”Respekten for den andens holdning er meget vigtig at lære, fordi vi lever i en global verden, hvor alle er dybt forskellige. Folk har forskellige religioner, forskellige køn og der er jo ikke kun én rigtig måde at leve sit liv på”, siger Cecilie Tørring Christiansen, der går i 9. klasse på Hundige Lille Skole.

SÅDAN NOGEN SOM OS

Af Mia Hesselberg-Thomsen,
tidligere bestyrelsesmedlem ved
Humblebæk Lille Skole og medlem af
Lilleskolernes bestyrelse

Der tales dagligt om skole i relation til økonomi og struktur. Der tales om ressourcer, kompetencer og kontrol og det som kan tælles og måles. Men livet kan ikke tælles og måles. Erfaringer og erkendelser kommer med de oplevelser vi har, de tanker vi gør og de meninger vi danner, i de sammenhænge vi indgår i. Det at vi danner holdninger, kan diskutere og lytte, drage omsorg og hjælpe, er præmisser som dagligt bliver udfordret på enhver skole. Det er opdragende forhold, som skolen hver dag danner eleverne i, både som individ og i fælleskab. Det er forhold, som er der, uanset om vi tager stilling til dem eller ej, og forholdene gælder ikke blot eleverne, men også pædagoger, lærere, forældre, ledere og bestyrelser.

Det vi gør, danner skolens kultur. Det skaber den historie, som vi konstant udgår fra og det danner individet i skolen. Måden vi agerer og taler, og de holdninger og intentioner der ligger bag, har en afgørende betydning for den enkelte skoles kultur og for det enkelte menneske, som har sit daglige tilhørsforhold i denne kultur.

I den nuværende diskurs italesættes skolen som effektiv og nyttetænkende i hele mål- og målediskussionen. Denne opmærksomhed bygger på konkurrencens præmis om hurtigst, højest, bedst, som er kendetegnende for konkurrencestaten.

Hvordan vi har det, synes at være udeladt af denne diskussion, ja nærmest et komisk overflødig spørgsmål, som tilhører den udskældte ”rundkredspædagogik”, der gøres op med i måldiskussionen. Her er det væsentligst, at vi danner børn til at være effektive produktive arbejdere, som ikke spilder for meget tid på, hvor-

dan vi har det, kritik og meningsudveksling. Dette betragtes ofte som spildtid i effektivitetstanken.

Men hvor blev idéen om den demokratiske borger af? Den ansvarlige borger, som tager vare om miljøet, venskaber, familie og fælleskabet, siger sin mening, indgår i dialog om godt og ondt, drager omsorg og mestrer det medlevende. Ja, hvor blev ønsket om borgere, der er kreative i lyst og leg, og som tør ytre sig og lytte, af? De værdier som ikke sætter mål, effektivitet og økonomi højst, men som er kittet imellem os.

Uanset hvilket værditanke sæt der skaber en skole, så lever og ånder børn i skolens kultur igennem mange vigtige år. Her har de mulighed for at gro, dannes og opleve sig selv i fællesskaber, hvor meninger og faglighed mødes, udfordres og inspireres, til en fremtid som med sikkerhed er uvis, i skolekulturer som altid danner mennesker til noget.

...vi vil noget med noget med nogen.

Hvor blev idéen om den demokratiske borger af? Den ansvarlige borger som tager vare om miljøet, venskaber, familie og fælleskabet, siger sin mening, indgår i dialog om godt og ondt, drager omsorg og mestrer det medlevende. Ja, hvor blev ønsket om borgere, der er kreative i lyst og leg, og som tør ytre sig og lytte, af?

RÆK UD I VERDEN OG BLIV KULTURSTÆRK

Af Inger Kvist, skoleleder ved Lille-
skolen i Odense og næstformand i
Lilleskolernes bestyrelse.

*Grækerne stemmer i håbløst valg
Nyuddannede kæmper for at få job
Mod Storm, Anja og Ehm: De er ikke rigtige
kvinder - De er ikke mænd
Største fare for islam er ikke Vesten, men eks-
tremister
Hjemmeplejen lod 90-årig mand ligge med hjer-
neblødning i to døgn
Deltager Danmark i kontroversielt overvåg-
ningsprogram?
Vejret går amok: Varme i Arktis – ekstrem
kulde i USA
Jagten på de rigeste er sat ind
Otteårig fundet: Korte i metro hele natten
Løkke er klar med megaplan*

Sådan ser forsiderne i fem af landets store aviser ud i dag, 25. januar 2015. Det er i denne verden, i denne mangfoldighed af problemer, spørgsmål, muligheder og forståelser, vi laver skole for vores børn.

Hvordan vil overskrifterne og dagsordenerne se ud i morgen, i overmorgen eller om fem til 10 år, når børnene går ud af skolen? Vi ved det ikke. Vilåret er forandring og usikkerhed på alle områder – tro, viden, kultur, natur, samfund og eksistens. Alligevel er vi nødt til at have et bud på, ikke blot hvad der er vigtigt i skolen, men hvad der er det væsentligste.

Vi har ansvaret. Vores børn får ansvaret. Hvis ikke de bliver i stand til at løfte det, er der andre, der løber afsted med verden og livet. Det dur ikke.

Jo mindre vi ved om fremtiden, des vigtigere er fundamentet – livsmod, livsduelighed og respekt for livet.

Jo mindre vi ved om fremtiden, des vigtigere er det at kende fællesskabets præmisser, muligheder og nødvendighed.

Jo mindre vi ved om fremtiden, des vigtigere er det at være sprogstærk, kulturstærk og skabende.

Dét er essensen i skolens hverdag og mål, i skolens kultur og undervisning. Det er disse områder, vi hele tiden må fortolke, definere og virkeliggøre for at skabe de bedste forudsætninger for børnene – som børn, som unge og som voksne.

Vi skal ikke producere verdensmestre, men skabe grobund for livsduelige mennesker på alle arenaer – i familien, i skolen og fritiden, i arbejds- og samfundslivet, i kammeratskabet og kærligheden...

Uanset hvor, har børnene brug for at

blive sprogstærke – at kunne gribe, forstå og skabe deres verden i ord og billeder, musik og medier og mange andre udtryksformer.

Uanset hvor, har børnene brug for at blive kulturstærke – at kende og forstå deres egen eller egne kulturer og kunne læse og spille sammen med mange andre kulturer.

Uanset hvor, har børnene brug for at være skabende – at kunne få øje på flere løsninger, få ideer, skabe og realisere – alene og i dialog og fællesskab.

Vigtigheden af at udvikle børnenes sprog og begreber i dansk og matematik, naturfag, historie, samfundsfag og fremmedsprog kan ikke understreges nok. Men musikken, billederne og kroppens udtryk er lige så vigtige og for mange børn meget mere ligetil. Her kan lilleskolerne noget særligt! Med disse sprog rækker vi ud i verden, kommunikerer med verden, forstår verden – og os selv, hver især. Det foregår hjemme på skolen, men også på de mange små og store rejser. Netop i mødet med nye mennesker og andre måder at leve på, bliver vi udfordret på evnen og viljen til at søge indsigt, forståelse og fællesskab. Det er her vi oplever, at musikken, billederne, dansen og legen skyder genvej.

Det er slet ikke tosset at være lilleskolebarn!

”Det er slet ikke tosset at være lilleskolebarn!”

DEBAT

AKTIVITETER OG TILBUD

INFORMATION

Lilleskolernes informationsarbejde sker fortrinsvis gennem sekretariatssamarbejdet med Dansk Friskoleforening. Formålet er at levere relevant, præcis og gennearbejdet information målrettet skolens bestyrelse og daglige ledelse, samt at bidrage med information og synspunkter angående medlemsskolernes interesser og de frie grundskolers muligheder og bidrag til samfundet.

Bestyrelsesposten/BestyrelsesNyt

Bestyrelsesposten henvender sig til bestyrelsesmedlemmer og udsendes den første onsdag i måneden undtagen i juli og august. Nyhedsbrevet udsendes pr. mail og lægges samtidig ud på hjemmesiden.

Nyhedsbrevet udgives i to versioner: Bestyrelsesposten er *Lilleskolernes* version, mens BestyrelsesNyt sendes til medlemmerne af Dansk Friskoleforening.

SkoleNyt

SkoleNyt er i efteråret 2014 blevet omlagt fra at være et ugentligt nyhedsbrev til at være en 14-dages udgivelse henvendt til skolernes ledelse og administration. Nyhedsbrevet udsendes pr. mail og lægges på hjemmesiden.

Den frie Skole

Den frie Skole er et nyt initiativ i 2014, hvor vi prøver at udvikle et nyhedsbrev, som henvender sig til forældrene. Formålet er dels at give skolerne en hånd ved at tilbyde orientering målrettet forældrene om aktuelle skolepolitiske initiativer, dels at klæde forældrene bedre på til at være ambassadører for egen skole og for de frie grundskoler.

Lilleskolerne.dk

På *Lilleskolernes* hjemmeside findes oplysninger om medlemsskolerne samt informationer om love, administration, kurser, politik m.v.

Lilleskolefestival.dk

Lilleskolefestivalens hjemmeside fortæller i tekst, billeder og lyd om festivalen. Desuden anvendes festivalhjemmesiden til at kommunikere med skolerne om festivalen, blandt andet foregår tilmeldingerne via hjemmesiden. Hjemmesiden hjælper også til at overføre viden og erfaringer mellem de skiftende værtsskoler.

RÅDGIVNING OG BISTAND

En væsentlig del af *Lilleskolernes* virksomhed består i at rådgive og bistå skolerne. Hovedopgaverne ligger indenfor: skolelovgivningen, skoleledelse (såvel skoleledere som bestyrelsesmedlemmer), overenskomster, personalesager, økonomi, administration og nye skoleinitiativer.

Rådgivningen spænder lige fra at besvare konkrete spørgsmål om fx ferieregler og løntrin til at bistå i fagretlige sager og rådgive om mere komplekse udfordringer på medlemsskolerne. Den del af rådgivningen der består af sparring til skolens ledelse om fremadrettet perspektiv og udviklingsmuligheder for den enkelte skole er der stigende efterspørgsel efter.

KURSER

Kurser for bestyrelsesmedlemmer

Lilleskoletræffet er årets store, samlende møde for medlemsskolernes bestyrelsesmedlemmer og skoleledere. Træffet indeholder *Lilleskolernes* repræsentantskabsmøde, der er foreningens øverste myndighed, og et inspirationsforløb for skolernes ledelse. Formålet er at give inspiration og viden til bestyrelses- og ledelsesarbejdet samt at styrke netværk og erfaringsudveksling.

Formandstræffet er på vej til at blive et fast årligt arrangement. Baggrunden er en stigende erkendelse af, at godt bestyrelsesarbejde, herunder ikke mindst et givtigt og fremadrettet samspil mellem bestyrelsen og skolens ansatte ledelse, også afhænger af, hvordan bestyrelsesarbejdet ledes.

Intro-møde for nyvalgte bestyrelsesmedlemmer afholdes i maj-juni måned henholdsvis i Jylland og på Sjælland. Mødet giver en introduktion til bestyrelsesarbejdet på en lilleskole for derigennem at fremme arbejdsglæden og det gode bestyrelsesarbejde. Alle nyvalgte bestyrelsesmedlemmer modtager en skriftlig invitation til intro-møderne.

Regionsmøder afholdes efter behov, for eksempel i forbindelse med ændringer af skolernes økonomiske vilkår, lovgivningen eller med henblik på at diskutere vigtige pædagogiske og ledelsesmæssige spørgsmål. Møderne afholdes som fyraftensmøder på en skole og henvender sig til bestyrelsesmedlemmer og skoleledere.

Dialogkurser er lokale særligt tilrettelagte kurser for bestyrelsen ved en enkelt skole eller for bestyrelserne ved fx 2-3 skoler

i et område, hvor der tages udgangspunkt i konkrete spørgsmål, problemstillinger og udviklingsmuligheder på skolen. Kurserne afholdes efter aftale med den skole, der efterspørger dialogkurset.

Kurser for ledelse og administration

Lilleskolernes Ledertræf byder på spændende og udfordrende foredrag, oplæg og debatter om ledelse, læring, undervisning, skoledrift og skoleudvikling. Træffet danner samtidig rammen om det perspektivrige personlige møde mellem kolleger fra hele landet. Ledertræffet afholdes hvert år i uge 38.

Ledermøder/Lederworkshops går i dybden med aktuelle temaer og giver mulighed for at beskæftige sig med ledelsesopgaver såvel praktisk som teoretisk. Der afholdes normalt et eller flere dagskurser samt et internat i løbet af skoleåret.

Kursus for administrativt personale sigter på faglig ajourføring og opkvalificering af skolernes administrative medarbejdere. Udover det faglige kursusindhold har kurset værdi gennem erfaringsudveksling og styrkelse af netværk mellem skolerne.

Kurser for lærere og pædagoger

LUF – Lilleskolernes UdviklingsForum er et idélaboratorium, inspirationsrum og kvalificeringsforløb for lærere og pædagoger. LUF samler lærere og pædagoger i et intensivt døgn med foredrag, workshops, kursusforløb, debatter og samvær. Formålet er at udvikle lærer- og pædagogfagligheder, menneskelige færdigheder samt den pædagogiske praksis og vision i *lilleskolerne*. LUF blev første gang afholdt i marts 2012. I marts 2013 var temaet ”Hvad er gangbart, spilbart, flytbart,

holdbart, justerbart, frugtbart, og måske endda stridbart og fejlbart i lilleskolen?” Der var knap 100 deltagere, og det blev afholdt på den Frie Lærerskole i Ollerup, som man har indledt samarbejde med. Næste LUF forventes afholdt i 2015.

Inklusionstræf fokuserer på de faglige udfordringer og potentialer, der er på spil i forhold til elever med særlige behov, samt lærernes og skolens muligheder i den forbindelse. Træffet afholdes hvert år i november. Der er meget stor interesse for træffet.

Kurser for tilsynsførende - Certificeringsuddannelsen

Lilleskolerne udbyder i samarbejde med de øvrige skoleforeninger den obligatoriske uddannelse for tilsynsførende, der sigter mod, at deltagerne certificeres af Undervisningsministeriet som valgbare tilsynsførende ved frie grundskoler. Der udbydes endvidere kurser med henblik på gencertificering. Certificeringen er gyldig i 5 år.

Certificeringsuddannelsen koordineres af Certificeringsudvalget, som *Lilleskolerne* deltager i, og som er nedsat af Fordelingssekretariatet. De første kurser blev afviklet i efteråret 2011, og i de kommende år vil der løbende blive udbudt kurser rundt om i hele landet, således at alle skoler har mulighed for at få deres tilsynsførende certificeret.

Lovgivningen kræver, at tilsynsførende, der er valgt efter 1. august 2012, skal være certificerede. En fortegnelse over certificerede tilsynsførende findes på Undervisningsministeriets hjemmeside under Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen. Pr. januar 2015 er ca. 300 tilsynsførende blevet certificeret.

ARRANGEMENTER

Åben Skole er et (landsdækkende) åbent hus-arrangement, som blev afholdt for andet gang torsdag den 6. november 2014. I 2015 afholdes der Åben Skole torsdag den 5. November. I 2014 deltog flere end 225 skoler var med – heraf ca. 20 folkeskoler – som åbnede dørene for alle interesserede.

Formålet er at vise de besøgende, at ikke to elever, forældre, lærere, klasser eller skoler er ens. Derfor er det af stor værdi at kende områdets skoler, når man skal vælge skole til sit barn. Tanken er, at alle grundskoler inviterer forældre og andre interesserede til en præsentation af skolen for at sætte fokus på forældrenes skolevalg.

Lilleskolefestivalen (Lilleskolernes Musik- og Teaterfestival) blev med stor succes afholdt for 31. gang i 2014 på Randers Lille Skole.

Festivalen samlede ca. 1.700 elever og lærere til to døgn samvær om musik og teater. Festivalen er en enestående børnekulturbegivenhed baseret på skolernes faglige undervisning og syn på elevernes læring og udvikling. Festivalen er et skoleeksempel på, hvordan tværgående samarbejde kan udvide den enkelte skoles lærings- og oplevelsesrum.

Minifestival er et lokalt initiativ blandt medlemsskolerne. Minifestival er en én-dags musik- og teaterfestival for de yngste elever. Ideen er at afholde flere parallelle festivaler sidste torsdag i maj, således at der på hver festival deltager elever fra ca. tre skoler. Initiativet drives frem af de skoler, der er interesseret i at være med.

ANDRE TILBUD OG REDSKABER

Administrationskalender

Oversigt over deadlines for administrative og ledelsesmæssige opgaver. Kalenderen findes på *Lilleskolernes* hjemmeside.

Ansættelsesbeviser og lokale lønaf-taler

Ansættelsesbeviser og skemaer til brug ved indgåelse af lokale lønaf-taler kan hentes på hjemmesiden.

Arbejds miljøuddannelse

Den obligatoriske arbejds miljøuddannelse udbydes i et samarbejde mellem alle skoleforeningerne, Frie Skolers Lærerforening og AM-gruppen. Uddannelsen afholdes løbende, og datoerne for de kommende kurser offentliggøres løbende.

Copydan

Lilleskolerne indgår aftaler med Copydan, som skolerne kan beslutte at tilmelde. Skolerne skal selv tilmelde sig og afregne Copydan, som varetager kunstnernes rettigheder med hensyn til betaling for benyttelse af tekster, noder og billeder, der er beskyttet af ophavsret.

Der gælder dog en særlig ordning for aftalen om billedkunst, hvor *Lilleskolerne* administrerer afgiftsopkrævningen, fordi de tilmeldte skoler derved kan opnå en ikke uvæsentlig rabat på afgiften.

Ferieregler

Reglerne udsendes hvert år i april-maj måned af *Lilleskolerne* i samarbejde med andre skoleforeninger og giver en opdateret oversigt over gældende ferieregler.

Forsikring

Lilleskolerne har tilsluttet sig det uformelle samarbejde om et særligt skoleforsik-

ringsprogram, som forsikringsmæglerfirmaet Willies udbyder. Herved sikres medlemsskolerne adgang til konkurrencedygtige forsikringer og rådgivning, samt særlige skolerettede produkter.

Forsikringsprogrammet indeholder også den særlige bestyrelses- og ledelsesansvarsforsikring, som *Lilleskolerne* kraftigt anbefaler skolerne at benytte.

For *Lilleskolerne* giver samarbejdet dels indsigt i forsikringsforhold, dels erfaringsudveksling med andre skoleforeninger. Fem foreninger deltager i det uformelle samarbejde.

Kalender

En planlægningskalender udformet i Excel regneark for skoleåret udsendes regelmæssigt til medlemsskolerne for et til to skoleår frem i tiden.

KODA-Gramex – ophavsret

Medlemsskolerne kan vederlagsfrit benytte det af KODA-Gramex beskyttede musikrepertoire, idet skolerne via kontingentet til *Lilleskolerne* er omfattet af en aftale, foreningen har indgået med KODA-Gramex.

Lønoversigt

Lilleskolerne ajourfører løbende oversigten, der omfatter samtlige lønde for alle ansatte omfattet af en overenskomst. Oversigten kan findes på foreningens hjemmeside.

Lønpolitik for skolens ledelse

Et inspirationspapir, som kan bruges, hvis man overvejer at udarbejde en lønpolitik for skolens ledelse. Dokumentet ligger på hjemmesiden.

Løntabeller

Lilleskolerne udarbejder i samarbejde med andre skoleforeninger løntabeller for fire overenskomstområder (lærere, pædagoger, 3F- og HK-ansatte). Løntabellerne kan findes på hjemmesiden.

Mentorordning for nyansatte skoleledere

Nyansatte skoleledere, viceskoleledere og SFO-afdelingsledere tilbydes introduktionsmentoring fra et medlem af det mentorkorps, som *Lilleskolerne* har sammensat af erfarne skoleledere. *Lilleskolerne* tilbyder jævnligt kurser for mentorkorpset, således at deres viden og kvalifikationer som mentorer ajourføres.

Overenskomster

Som interesseorganisation deltager *Lilleskolerne* ved indgåelse af overenskomster. Desuden udsender foreningen løbende information og tilbyder rådgivning vedrørende overenskomstspørgsmål.

Skolerne er underlagt én obligatorisk overenskomst - nemlig overenskomsten for lærere, ledere og børnehaveklasseludere – og kan tilslutte sig yderligere 3 overenskomster, som tilsammen dækker skolens øvrige personalegrupper: administrativt personale (HK), pædagoger (BUPL) og teknisk personale (3F).

Overenskomst for administrative medarbejdere

HK-overenskomsten omfatter skolens administrative personale, herunder eventuelle it-medarbejdere. Den nuværende

overenskomst, som 67 % af medlemskolerne har valgt at tilslutte sig, er indgået mellem HK og *Lilleskolerne* og skal genforhandles i foråret 2015 med henblik for forlængelse for perioden 2015-2018.

Overenskomst for pædagogisk personale Overenskomsten, der er indgået med BUPL, sigter navnlig på pædagoger ansat ved skolernes fritidsordningerne, men finder også anvendelse på visse pædagogiske arbejdsopgaver indenfor skolens undervisningstid. Endvidere finder overenskomsten anvendelse i børnehaver oprettet i medfør af Friskolelovens § 36a. Overenskomsten indgås mellem BUPL og Aftaleenheden, som er et samarbejde mellem 6 skoleforeninger, herunder *Lilleskolerne*. Skolerne kan beslutte at tilslutte sig den centralt forhandlede aftale – 77 % af skolerne har tilsluttet sig.

Overenskomst for teknisk personale

Overenskomsten, der er indgået med 3F, omfatter pedeller, rengøringspersonale og andre tekniske medarbejdere. *Lilleskolerne* samarbejder med flere andre skoleforeninger på arbejdsgiversiden. Overenskomsten, som 56 % af skolerne har tilsluttet sig, genforhandles i år med henblik for fornyelse for perioden 2015-18.

Regnskabsanalysen og regnskabsoversigter

Lilleskolerne stoppede i 2014 med udgivelsen af en omfattende analyse af skolernes årsregnskaber. Baggrunden er dels en pri-

oritering af ressourcerne, dels at skolerne nu har fået adgang til selv at udarbejde skræddersyede regnskabsanalyser, hvor man sammenligner egen skole med præcist de andre skoler man ønsker. Sådanne analyser kan udarbejdes ved hjælp af ”regnskabsportalen”. Sekretariatet har i efteråret 2014 udsendt en vejledning til, hvorledes analyserne kan udarbejdes.

Foreningen samler og bearbejder fortsat oplysninger fra skolernes regnskaber til brug for det politiske arbejde – det er kun den omfattende redaktionelle bearbejdelse til et udgivelsesegnet format, der ophørt.

SKI-abonnement

Skolerne kan benytte Statens og Kommunernes Indkøbsordning (SKI) og opnå rabatter på indkøb ved at bruge de såkaldte SKI-aftaler, idet medlemskabet af *Lilleskolerne* inkluderer abonnement på SKI.

Statstilskud – beregningsmodel

Lilleskolerne udarbejder hvert år i begyndelsen af september en beregningsmodel for det kommende års statstilskud, som skolerne kan benytte til at udregne tilskuddets størrelse for den enkelte skole. Modellen sendes til medlemsskolerne og lægges på hjemmesiden.

SKOLEPOLITIK OG SAMARBEJDE

Certificeringsudvalg

Med henblik på at opfylde kravet om at tilsynsførende, som vælges efter 1. august 2012, skal være certificeret af Undervisningsministeriet, er der nedsat et Certificeringsudvalg, som udvikler og koordinerer certificeringskurser samt indstiller kursisterne til certificering hos ministeriets Kvalitets- og Tilsynsstyrelse. *Lilleskolerne* har en plads i udvalget, som er placeret under Fordelingssekretariatet.

Faglige organisationer

Lilleskolerne afholder møder efter behov med de faglige organisationer om overordnede spørgsmål. Sekretariatet har på daglig basis et godt samarbejde med de faglige organisationer om konkrete problemstillinger vedrørende ansættelsesforhold med mere på medlemsskolerne.

Fordelingssekretariatet

Fordelingssekretariatet er en vigtig samarbejdspartner for skolerne. Sekretariatet ledes af en bestyrelse, og *Lilleskolerne* har i mange år haft en plads i denne bestyrelse.

De Frie Grundskoler – Frie skolars forum – www.friegrundskoler.dk

Et uformelt samarbejde mellem skoleforeningerne: Danmarks Privatskoleforening, Dansk Friskoleforening, Deutscher Schul- und Sprachverien, Efterskoleforeningen, Foreningen af Katolske Skoler, Foreningen af Kristne Friskoler, Private Gymnasier og *Lilleskolerne*.

Der afholdes møder på formandsniveau såvel som større møder med delta-

gelse fra foreningernes sekretariater. Der er etableret en fælles portal på nettet, og der afholdes jævnligt møder. Desuden indgås aftaler om fælles forhandlingsdelegationer på konkrete områder, og der er hyppige kontakter i forbindelse med høringssvar, overenskomstfornyelse og tilsvarende spørgsmål af fælles interesse.

I 2014 deltog foreningerne i fælleskab i Folkemødet på Bornholm, og der planlægges også fælles aktiviteter på Folkemødet i 2015.

Samarbejdet lancerede i 2012 en mediekampagne under fællesbetegnelsen ”De Frie Grundskoler”, og i denne forbindelse blev der oprettet en fælles hjemmeside i foråret 2013, www.friegrundskoler.dk. Derudover blev samarbejdet i efteråret 2013 ført videre til Åben Skole, et åbent-hus arrangement, som afholdes første torsdag i november.

Nationalt Videncenter For Frie Skoler

Centret blev oprettet for et par år siden og har til formål at styrke de frie skolars arbejde og udvikling. Videncentret er oprettet i et samarbejde mellem Den frie Lærerskole og Professionshøjskolerne UCL og UCSyddanmark. *Lilleskolerne* har en plads i videncentrets følgegruppe, men har ikke været aktiv i følgegruppen i 2014.

Sekretariatssamarbejdet - Friskolernes Hus

Siden januar 2014 har *Lilleskolernes* og *Dansk Friskoleforenings* sekretariater indgået i et fællesskab, hvor kræfterne er

lagt sammen således, at vi i løbet i 2014 er tæt på målet om at opbygge et fælles sekretariat med kontor på to adresser (Båring ved Middelfart og København), som deler opgaver og ressourcer på alle arbejdsområder – lige bortset fra betjeningen af de to foreningernes respektive bestyrelser.

I årets løb er der igangsat en intensiv konsulentuddannelse med henblik på at udvikle og kvalificere sekretariatets rådgivning og sagsbehandling – denne indsats vil fortsætte de kommende år, om end på et lidt lavere blus. Der er etableret gode møde- og arbejdsrutiner, der understøtter kvalitetsudviklingen og de tekniske systemer er nu næsten kommet på plads. En styregruppe bestående af de to foreningers formænd, næstformænd og sekretariatsleder er tovholderne på sekretariatsfællesskabet.

Skolepolitik: Undervisningsministeriet, Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen, Moderniseringsstyrelsen og Folketinget

Kontakten til politikerne og samarbejdet med embedsværket varetages dels af *Lilleskolernes* eget sekretariat og formandskab, dels i samarbejde med de øvrige skoleforeninger. Det er en stor og meget omfattende opgave, hvor samarbejdet mellem skoleforeningerne har afgørende betydning for sektorens evne til at varetage de fælles interesser for samtlige ca. 550 frie grundskoler i Danmark.

TAL OM LILLESKOLERNE I 2014

Udgivelser

- Skoleposten: 17 numre.
- SkoleNyt: 23 numre
- Bestyrelsesposten: 12 numre.
- Årsskrift 2014
- Diverse: Kursusopslag, Administrationskalender 14/15, Ferieregler 2014, Excel-kalender, løntabeller, overenskomsthåndbøger, tilskudsberegning, lovttekster m.m.
- Hjemmesider: www.lilleskolerne.dk, www.lilleskolefestival.dk.

Kurser m.v.

- Repræsentantskabsmøder: 1 møde.
- Bestyrelseskurser:
  - o Bestyrelsestræf: 1.
  - o Intro-møder for nyvalgte bestyrelsesmedlemmer: 1.
- Ledere, souschefer, sekretærer m.fl.:
  - o Ledertræf: 1
  - o Ledermøder og workshops om OK 2013: 3.
  - o Sekretær-/administrationskursus: 1.
- Lærere, pædagoger m.fl.:
  - o Inklusionstræf: 1.
- Certificeringsuddannelsen for tilsynsførende – medarrangør sammen med andre foreninger.
- Åben Skole – et fælles projekt for alle skoleforeninger: 6. november 2014.

Overenskomster og aftaler

- Bestyrelses- og ledelsesansvarsforsikring: Flere end 92 % af medlemsskolerne benytter forsikringen, som nu er overført til administration hos Willis.
- Overenskomst med BUPL for pædagogisk personale: 77 % af medlemsskolerne.
- Overenskomst med HK for administrativt personale: 67 % af medlemsskolerne.
- Overenskomst med 3 F for teknisk personale: 56 % af medlemsskolerne.
- KODA-Gramex: Alle medlemsskoler er dækket via kontingentet.
- SKI-abonnement: Alle medlemsskoler har abonnement via kontingentet.
- Copydan, billedkunstaftale: Ca. 70 % af medlemsskoler benytter aftalen.

Nye skoler og besøg på skoler

- Skolebesøg: I 2014 har vi i forskellige anledninger besøgt flere end 27 medlemsskoler.
- Nye skoleinitiativer: I 2014 har *Lilleskolerne* modtaget mange henvendelser fra forældre, der er interesseret i at starte ny skole. Der er udsendt flere end 20 startpakker. Vi har i årets løb haft kontakt til 4 nye initiativer, som er under etablering; 2 af disse er kommet i gang i august 2014.

Rådgivning og bistand – ansættelsesager

- Lilleskolerne* rådgiver i personalesager, herunder ansættelsesretlige spørgsmål. Sådanne sager fylder meget på de skoler, der oplever problemerne, og de fylder i sammenslutningens arbejde; men målt i antal udgør de kun en lille del af de henvendelser, sekretariatet modtager.
- I 2014 har foreningen rådgivet i en række sager vedrørende ansættelsesforhold (primært opsigelser og langvarigt sygefravær, samt som noget nyt lønmæglinger); heraf har ca. knap 20 sager haft et større omfang, er på niveau med 2013.

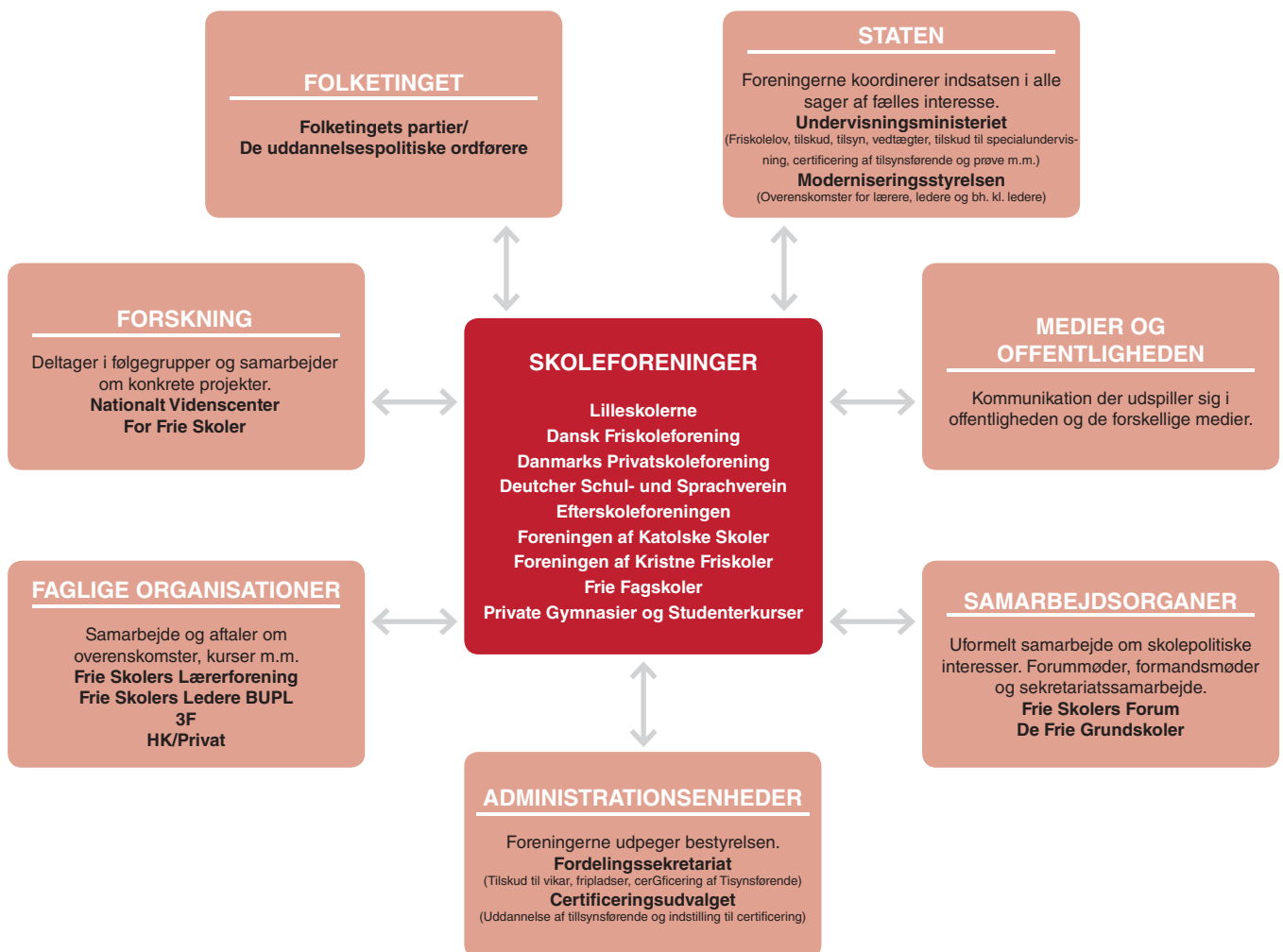
Møder

- Møder med skoler: 64 møder.
- Bestyrelsen: 7 møder.
- Udvalg og projekter (kurser, møder, charterprojektet mm): 28 møder.
- Frie Skolers Forum, sekretariatssamarbejdet, Fordelingssekretariatet og Certificeringsudvalget: 64 møder.
- Ministerier, styrelser, faglige organisationer og andre eksterne partnere: 25 møder.

Internationalt

- *Lilleskolerne* er i kraft af medlemskabet af DIR (Det Internationale Råd) med i ECNAIS, der er et europæisk samarbejde for skoleforeninger. DIR er oprettet i 2009.

SKOLEFORENINGER - SAMARBEJDE OG PARTNERE

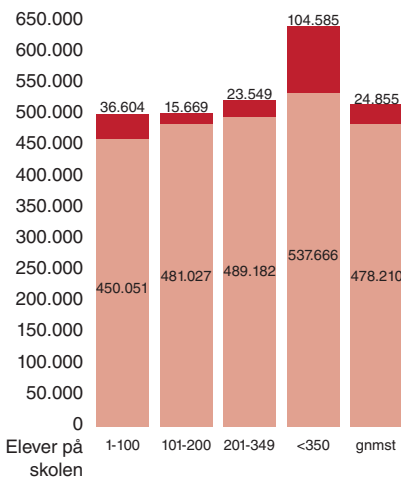

LØN LEDERE OG LÆRERE

LEDERE

Intervallønnens udvikling og sammensætning, pr. april 2014

Kr. pr. år

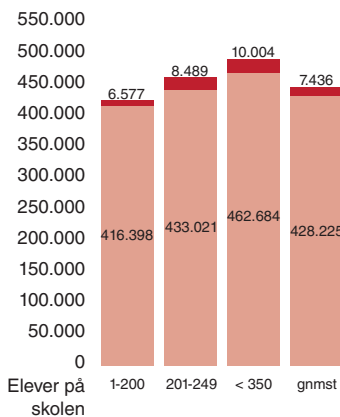
■ Tillæg
■ Interval

Skoleledere ved medlemskoler i *Lilleskolerne* (OBS: lønningerne er ekskl. pensionsbidrag)

VICEINSPEKTØRER

Intervallønnens udvikling og sammensætning, pr. april 2014

Kr. pr. år

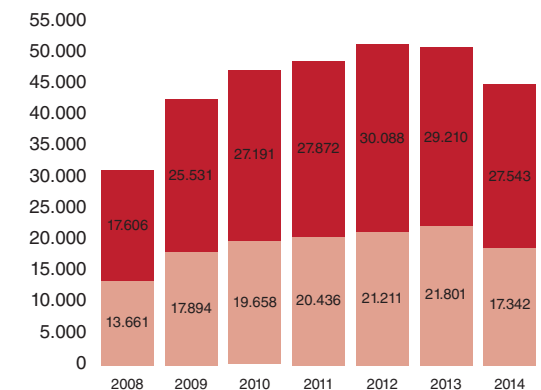
■ Tillæg
■ Interval

Viceinspektører ved medlemskoler i *Lilleskolerne* (OBS: lønninger er ekskl. pensionbidrag)

LÆRERE

Løntillæg: lokalt aftalte og andre tillæg, pr. april 2014

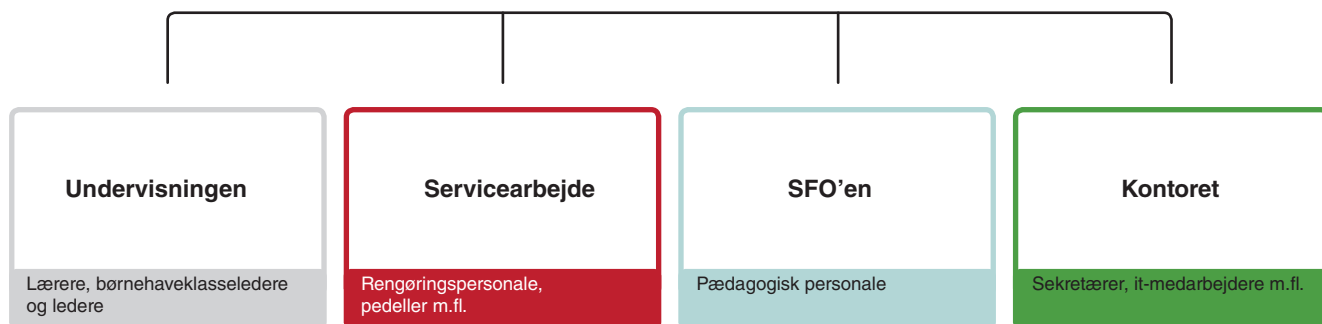
Kr. pr. år

■ Andre tillæg *
■ Lokalt aftalte tillæg

* Andre løntillæg omfatter: Undervisningstillæg, praktikantillæg, udligningstillæg, garantitillæg og OK-2008 tillæg og Trin-4 tillæg

SKOLEN OG OVERENSKOMSTER

Statslig organisationsaftale
CFU og FM indgår aftale om de overordnede spørgsmål/krav. LC, FSL og FM + UVM (skoleforeningerne/Lilleskolerne) indgår aftale om de specielle krav (arbejdstidsregler og lønsystemer). Overenskomsten er obligatorisk for skolerne.

3F
Indgået mellem 3F og *Lilleskolerne*. Tilslutningsoverenskomst. 56% af medlemsskolerne har tilsluttet sig. (*Lilleskolerne* indgår i forhandlingsfællesskab med PG og DSSV)

BUPL overenskomst
Indgået mellem BUPL og Forhandlingsenheden. Skoler kan tilslutte sig overenskomsten. 77% af medlemsskolerne har tilsluttet sig. *Lilleskolerne* indgår i "Aftaleenheden", som er et samarbejde ml. alle skoleforeningerne.

HK Privat
Indgået mellem HK og *Lilleskolerne*. Tilslutningsoverenskomst. 67% af medlemsskolerne har tilsluttet sig.

På skolen kan vi, når vi er enige:

Leder og tillidsrepræsentant kan
- forhandle lokalløn
- forhandle lokalaftale om arbejdstid

Leder og medarbejder kan
- forhandle løn
- forhandle arbejdstid

Leder og medarbejder kan
- forhandle løn
- forhandle arbejdstid

Leder og medarbejder kan
- forhandle løn
- forhandle arbejdstid

Hvis vi bliver uenige / i tvivl:

Leder—tillidsrepræsentant løser problemet

Hvis ikke, så:
Lilleskolerne og FSL løser problemet

Hvis ikke, så:
Forligsnævn, faglig voldgift eller andre retsinstanter

Leder—medarbejder løser problemet

Hvis ikke, så:
Lilleskolerne og 3F løser problemet

Hvis ikke, så:
Faglig voldgift

Leder—medarbejder løser problemet

Hvis ikke, så:
Lilleskolerne og BUPL løser problemet

Hvis ikke, så:
Forligsnævn eller faglig voldgift

Leder—medarbejder løser problemet

Hvis ikke, så:
Lilleskolerne og HK løser problemet

Hvis ikke, så:
Faglig voldgift

Forkortelsesoversigt

CFU: Centralorganisationernes fællesudvalg
LC: Lærernes Centralorganisation
FSL: Frie Skolers Lærerforening
UVM: Ministeriet for Børn og Undervisning
FM: Finansministeriet
BUPL: Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund
3F: Fagligt Fælles Forbund
FKF: Foreningen af Kristne Friskoler
PG: Private Gymnasier
DSSV: Deutscher Schul - Und Sprachverein für Nordschleswig